

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

«Моніторинг поведінки та поширення
ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок,
які надають сексуальні послуги за
винагороду, як компонент епіднагляду
за ВІЛ другого покоління»

за результатами інтегрованого
біоповедінкового дослідження
2014 року

Київ
2015

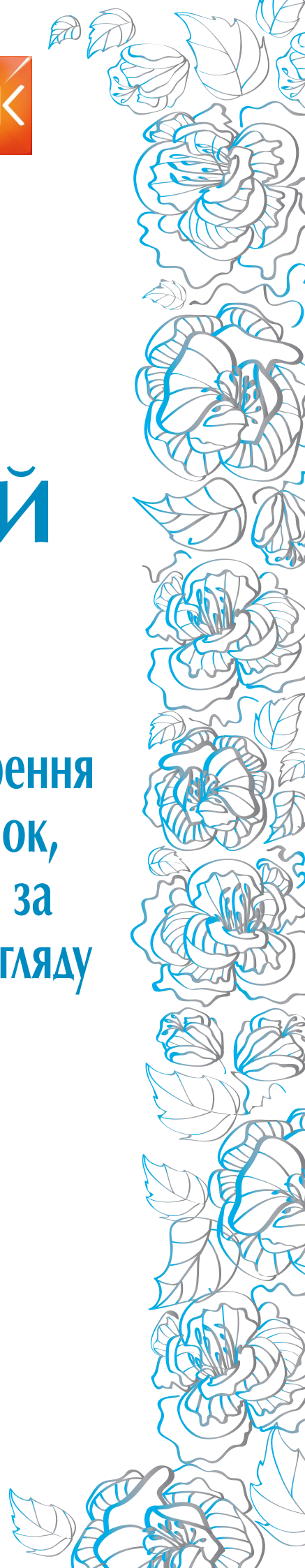
АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

«Моніторинг поведінки та поширення
ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок,
які надають сексуальні послуги за
винагороду, як компонент епіднагляду
за ВІЛ другого покоління»

*за результатами інтегрованого
біоповедінкового дослідження*

2014 року

Київ 2015

Автори звіту:

Інна Волосевич

Таміла Коноплицька

Тетяна Костюченко

Яна Сазонова

Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління: аналітичний звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2014 року/Волосевич І., Коноплицька Т., Костюченко Т. та ін. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2015. – 80 с.

Звіт підготовлено за результатами дослідження 2014 року «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління», яке було проведено ІП «ГФК Україна» на замовлення МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» та ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України». Описані дані показують соціально-демографічну структуру цільової групи дослідження, основні індикатори ризикованої сексуальної поведінки, вживання наркотичних речовин, доступу до програм профілактики, тестування на ВІЛ тощо. Особлива увага приділяється аналізу поширення ВІЛ-інфекції, гепатитів В і С, сифілісу.

Дослідження здійснено за фінансової підтримки МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» та ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України» в рамках реалізації програми «Побудова сталої системи надання комплексних послуг з попередження ВІЛ, лікування, догляду та підтримки груп ризику та ЛЖВ в Україні».

Викладені в даній публікації думки й точки зору є думками і точками зору авторів і не можуть розглядатися як думки або точки зору Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією. Глобальний фонд для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією не брав участі в узгодженні або затвердженні як безпосередньо опублікованого матеріалу, так і можливих висновків, що випливають з нього.

The views describes herein are the views of this institution, and do not represents the views or opinions of the Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis & Malaria, nor is there any approval or authorization of this material, express or implied, by the Global Fund to Fight AIDS, Tuberculosis & Malaria.

Підготовка цього посібника стали можливими за технічної підтримки Проекту «Залучення місцевих організацій до розвитку моніторингу та оцінки у сфері ВІЛ/СНІД в Україні» (МЕТІДА), що упроваджується МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», за фінансування Центрів контролю та профілактики захворювань США (CDC), в рамках Надзвичайного плану Президента США для надання допомоги у зв'язку зі СНІДом (PEPFAR).

Ця публікація підтримана Угодою про співробітництво № U2GGH000840 з Центрами контролю та профілактики захворювань США (CDC). Відповідальність за зміст публікації лежить виключно на її авторах та не обов'язково відображає офіційну позицію Центрів контролю та профілактики захворювань США (CDC).

ЗМІСТ

ГЛОСАРІЙ.	5
ВСТУП	6
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.	7

РОЗДІЛ 1.

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ КЛІЄНТІВ ЖКС	12
1.1. Вік, освіта та рід занять	12
1.2. Фінансове становище	17
1.3. Сімейний стан	19
1.4. Досвід перебування у відриві від сімей, співвідношення постійних мешканців і приїжджих	19
Обговорення основних результатів	22

РОЗДІЛ 2.

СЕКСУАЛЬНА ПОВЕДІНКА ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕРВАТИВА	23
2.1. Перший сексуальний контакт та перший досвід використання послуг ЖКС	23
2.2. Частота користування послугами ЖКС	24
2.3. Сексуальні контакти з ВІЛ-позитивними ЖКС	26
2.4. Використання презервативів під час комерційного сексу	27
2.4.1. Останній сексуальний контакт з ЖКС	27
2.4.2. Частота використання презервативів при оральному сексі	31
2.4.3. Частота використання презервативів при вагінальному сексі	32
2.4.4. Частота використання презервативів при анальному сексі	33
2.4.5. Випадки неправильного використання презервативів під час комерційного сексу	34
2.5. Сексуальні контакти з випадковими партнерами	35
2.6. Використання презервативів під час випадкового сексу	36
2.6.1. Останній сексуальний контакт із випадковою партнеркою	36
2.6.2. Частота використання презерватива при випадковому сексі	39
2.6.3. Випадки неправильного використання презервативів під час випадкових контактів	39
2.7. Сексуальні контакти з постійними партнерками	41
2.8. Використання презервативів під час сексуальних контактів з постійною партнеркою	41
2.8.1. Останній сексуальний контакт	41
2.8.2. Частота використання презервативів	43
2.8.3. Випадки неправильного використання презервативів	44

2.9. Купівля презервативів та їх отримання від НУО	45
Обговорення основних результатів	48

РОЗДІЛ 3.

ПРАКТИКА ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ ТА НАРКОТИКІВ	49
---	-----------

3.1. Практика вживання алкоголю	49
3.2. Практика вживання наркотиків	50
Обговорення основних результатів	52

РОЗДІЛ 4.

РІВЕНЬ ЗНАНЬ КЛІЄНТІВ ЖКС ПРО ВІЛ-ІНФЕКЦІЮ	53
---	-----------

4.1. Знання про можливі шляхи передачі ВІЛ-інфекції	53
Обговорення основних результатів	55

РОЗДІЛ 5.

ОЦІНКА РІВНЯ ПОШИРНОСТІ ВІЛ ТА ІНШИХ СОЦІАЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ХВОРОБ СЕРЕД КЛІЄНТІВ ЖКС	56
---	-----------

5.1. Повідомлення про захворювання на туберкульоз, гепатити В і С та ІПСШ	56
5.2. Досвід проходження тестування на ВІЛ та постановки на облік у Центрах СНІДу	57
5.3. Поширеність ВІЛ-інфекції.	63
5.4. Поширеність гепатиту В	64
5.5. Поширеність гепатиту С	65
5.6. Поширеність сифілісу	66
5.7. Наявність ко-інфекції: ВІЛ, гепатити В і С, сифіліс	67
5.8. Чинники, що спричиняють інфікування ВІЛ та гепатитом С	67
Обговорення основних результатів	70

РОЗДІЛ 6.

ОХОПЛЕННЯ ПРОГРАМАМИ ПРОФІЛАКТИКИ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ	72
---	-----------

Обговорення основних результатів	74
--	----

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ	75
-----------------------------------	-----------

Соціально-демографічні характеристики клієнтів ЖКС	75
Сексуальна поведінка	75
Вживання алкоголю та наркотичних речовин	76
Поширеність ІПСШ та гепатитів за самодекларацією клієнтів	76
Досвід тестування на ВІЛ	76
Результати зв'язаного дослідження	77
Охоплення програмами профілактики	78

ГЛОСАРІЙ

TLS (time-location-sampling)	різновид кластерної вибірки, що полягає у формуванні географічного списку точок, де збираються представники цільової групи, та проведення дослідження на визначених точках у найбільш активний час їх роботи.
Біоповедінкове дослідження	поведінкове та біологічне дослідження, пов'язане в часі та місці з одним і тим же респондентом.
Вибірка, вибіркова сукупність	кількість респондентів, які були відібрані серед одиниць генеральної сукупності, які репрезентують її за визначеними параметрами.
Генеральна сукупність	сукупність усіх об'єктів, стосовно яких будуть робитися висновки під час дослідження.
ЖКС	жінки, які надають сексуальні послуги за винагороду.
ІПСШ	інфекції, що передаються статевим шляхом.
Клієнт ЖКС	у даному дослідженні розглядається як особа, що надавала винагороду за сексуальні послуги протягом останніх 12 місяців.
Ключові інформанти (KI)	представники організацій чи окремі особи, які володіють достовірною інформацією про цільову групу, що досліджується, в тому числі і представники самої цільової групи.
Медичний персонал дослідження	лікарі та/або медичні сестри центрів СНІДу, які відповідають за забір крові респондентів та тестування на ВІЛ, гепатити В та С, сифілісу.
НУО	неурядова організація.
СІН	споживач ін'єкційних наркотиків.
Точка місця і часу (далі вживатиметься як « точка »)	місце, де у певні дні тижня та часові інтервали збираються представники цільової групи (у даному дослідженні – місця локалізації осіб, що надають сексуальні послуги за винагороду, де здійснюється пошук клієнтів та надання секс-послуг). Визначальними характеристиками для дослідження є саме місце, а також день тижня і часовий інтервал, в який збираються представники цільової групи.
Формативне дослідження	дослідження, яке використовується попередньо для визначення доцільності тієї чи іншої методики при проведенні основного дослідження.

ВСТУП

Починаючи з 2008 року фіксується переважання статевого шляху інфікування ВІЛ над парентеральним. У 2014 році 69,2% нововиявлених випадків ВІЛ-інфекції були пов'язані саме із статевим шляхом передачі¹. За оцінками експертів, групами, де найбільше відбувається передача ВІЛ-інфекції гетеросексуальним шляхом, є сексуальні партнери споживачів ін'єкційних наркотиків, жінки комерційного сексу та їхні клієнти².

Група клієнтів ЖКС заслуговує окремої уваги через свою велику чисельність: за мінімальною оцінкою – 320 тис. (дані отримані за результатами поведінкового дослідження серед загального населення 2011 року, згідно з якими 2,1% чоловіків мали досвід користування послугами ЖКС за останні 12 місяців).

Вперше поведінкове дослідження, спрямоване на вивчення поведінки груп-містків, було проведено в Україні у 2002 році, в рамках якого з-поміж інших груп були опитані клієнти ЖКС у семи містах: Донецьку, Одесі, Миколаєві, Полтаві, Сімферополі, Луцьку та Харкові (за допомогою якісних та кількісних методів). У 2005 році на замовлення МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» проведено ще одне поведінкове дослідження, в ході якого були опитані представники галузі розваг, провідники потягів, далекобійники, клієнти жінок секс-бізнесу, трудові мігранти в 10 містах: Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Миколаєві, Одесі, Луцьку, Сімферополі, Ялті, Євпаторії, Севастополі. Дослідження показало наявність ризикованих сексуальних практик у поведінці чоловіків, які користуються послугами ЖКС. У 2009 році опитування клієнтів вперше було поєднане із тестуванням їхньої крові на ВІЛ та сифіліс, що дозволило здійснити аналіз поведінкових чинників, які впливають на інфікування ВІЛ. Опитування клієнтів ЖКС проходило в п'яти містах: Києві, Черкасах, Івано-Франківську, Харкові та Сімферополі. В ході опитування проводилися інтерв'ю з чоловіками, які протягом останніх 12 місяців мали досвід користування послугами ЖКС.

Отримані дані описаних вище звичайних та біоповедінкових досліджень серед ЖКС доводять уразливість групи їхніх клієнтів вплив на розвиток епідемічного процесу в Україні.

¹ ВІЛ-інфекція в Україні. Інформаційний бюлетень №43. – Міністерство охорони здоров'я України, ДУ «Український центр контролю за соціально небезпечними захворюваннями МОЗ України», ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України». – Київ, 2015.

² Тенденції розвитку епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні (презентація) / Бочкова Л.В. – М. Київ, вересень 2013.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є визначення наявності ризикованих щодо ВІЛ поведінкових практик серед клієнтів ЖКС та рівня поширеності серед даної групи ВІЛ, гепатитів В і С, сифілісу.

Цільова група – клієнти ЖКС, які:

- давали винагороду за сексуальні послуги протягом останніх 12 місяців;
- мають вік більше 14 років;
- надали інформовану згоду на участь у дослідженні та його компонентах (поведінковому та біологічному).

Дизайн дослідження

Для збору поведінкових та біологічних даних було обрано крос-секційний дизайн дослідження, тобто одномоментний зріз поширеності ВІЛ, гепатитів В та С, сифілісу, а також знань, ставлення, практик та поведінки клієнтів ЖКС.

Основною методикою реалізації вибіркової сукупності була обрана методика TLS (Time Location Sampling) – вибірка за місцем та часом, яка передбачала виїзд мобільної амбулаторії на точки локації ЖКС згідно встановленого графіку та рекрутинг клієнтів на участь у дослідженні.

Методика TLS полягала у формуванні повного переліку місць в кожному місті дослідження, де ЖКС надають послуги за винагороду або здійснюють пошук клієнтів – «точок» (списки та характеристики точок для кожного міста зібрані під час формативного дослідження). Даний перелік був використаний для розрахунку вибірки дослідження та формування графіку роботи команди зі збору даних.

Вибірка для кожного міста дослідження розраховувалася індивідуально, залежно від кількості точок, інформація щодо яких була зібрана, їхньої типології, запланованого розміру вибірки клієнтів ЖКС та кількості ЖКС, що працюють на точці. Також був врахований фактор безпеки перебування дослідницької команди на точці.

У деяких випадках методика TLS доповнювалася рекрутингом клієнтів через ключових інформантів (KI). Це дозволяло виходити на важкодоступні або приховані групи клієнтів, наприклад, тих, хто знаходить ЖКС через Інтернет, посередників, ескорт-послуги. Використання даної методики дало змогу залучити представників різних за соціальним статусом клієнтів ЖКС.

Опитування рекрутованих респондентів проводилося методом структурованого інтерв'ю «віч-на-віч».

Вибірка та географія дослідження

Дослідження було проведено у 12 містах: Вінниці, Дніпропетровську, Запоріжжі, Івано-Франківську, Києві, Луцьку, Львові, Миколаєві, Одесі, Полтаві, Харкові, Хмельницькому. Загалом опитано та протестовано 1806 клієнтів ЖКС. Дані щодо обсягів реалізованої вибірки у містах наведені у табл. 1 та 1а.

Таблиця 1. Реалізація вибірки дослідження за містами

Місто		Запланована вибірка	Реалізована вибірка (опитано та протестовано на ВІЛ, гепатити В та С, сифіліс)
1	Вінниця	100	100
2	Дніпропетровськ	200	200
3	Запоріжжя	200	202
4	Івано-Франківськ	100	100
5	Київ	200	200
6	Луцьк	100	100
7	Львів	150	150
8	Миколаїв	150	150
9	Одеса	200	201
10	Полтава	150	151
11	Харків	150	150
12	Хмельницький	100	102
Усього		1800	1806

Таблиця 1а. Реалізація вибірки дослідження за типами точок

Місто опитування		Запланована вибірка	Реалізована вибірка
1	Квартира/дім/офіс	494	478
2	Вулиця (відкрита місцевість, парк, сквер тощо)	430	441
3	Траса, автошляхи	340	326
4	Готель/мотель	115	129
5	Заклади харчування (кафе, ресторан, бар тощо)	106	117
6	Розважальні заклади (нічний клуб, казино, дискотека тощо)	77	87
7	Оздоровчі заклади (масажний салон, сауна, лазня)	80	65
8	Арт-клуби/стрип-бари	48	53
9	Вокзал	46	37
10	Віртуальна точка (через посередників)	38	36
11	Ескорт-послуги	26	32
12	Віртуальні точки, окрім Інтернету (оголошення в газетах, журналах)	0	3
13	Віртуальні точки (Інтернет)	0	2
Усього		1800	1806

Термін проведення польового етапу: листопад – грудень 2014 року.

Інструментарій дослідження

Дослідження відбувалося згідно затвердженої методології, визначеної в протоколі.

Анкета дослідження включала запитання для збору поведінкових індикаторів (сексуальна поведінка) та індикаторів залучення до профілактичних послуг, досвіду тестування на наявність ВІЛ та інших інфекцій, рівня знань про шляхи передачі ВІЛ-інфекції тощо. Для порівняння та відстеження динаміки в анкету були включені запитання, які використовувалися в подібному дослідженні 2009 року³.

Біологічний компонент дослідження

Консультування та тестування клієнтів ЖКС проводилося після інтерв'ю за допомогою експрес-тестів на ВІЛ, гепатити В та С, сифіліс кваліфікованим медичним персоналом із числа співробітників центрів СНІДу.

Етичні аспекти поведінкового дослідження

Протокол та інструментарій дослідження пройшли експертизу Комісії з професійної етики соціолога Соціологічної асоціації України. Етичні засади дослідження розроблено на базі кодексу професійної етики соціолога Соціологічної асоціації України та Гельсінської декларації етичних принципів для проведення досліджень.

Біологічний компонент пройшов експертизу Комітету з питань медичної етики Інституту епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського АМН України.

Основними етичними принципами дослідження були: конфіденційність, добровільна участь та інформована згода. Після детального пояснення теми дослідження, процедури та умов участі всі респонденти підписали форму інформованої згоди.

Обмеження дослідження

Крос-секційний дизайн дослідження дозволяє зняти основні поведінкові показники серед клієнтів ЖКС на конкретний період часу, але обмежує дослідників у виявленні факторів та причинно-наслідкового зв'язку.

Всі дані щодо наявності ризикованої або безпечної щодо ВІЛ поведінки були отримані шляхом самодекларації клієнтів ЖКС під час опитування, що може зумовлювати отримання соціально очікуваних відповідей від респондентів.

Проведення профілактичної роботи серед цільових груп, до яких належать респонденти, їхня участь у різних профілактичних програмах, статус клієнта неурядової організації, попередня участь у подібних дослідженнях також можуть підвищувати обізнаність представників цільової групи щодо відповідей на запитання анкети про дотримання безпечних щодо ВІЛ-інфекції практик поведінки.

Валідація даних

Дослідницька команда ІП «ГФК Юкрейн» та представники МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» здійснили моніторингові візити до місць опитування, що дозволило вчасно виявляти порушення методології дослідження, усувати їх та попереджувати повторення подібних в інших містах дослідження (моніторингові візити представників ІП «ГФК Юкрейн» та представників МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» здійснювалися незалежно та паралельно).

³ Його результати наведені у звіті «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2009. – 50 с.

Окрім стандартних процедур перевірки якості вводу, які використовуються у дослідженнях ІП «ГФК Юкрейн», 10% анкет були введені повторно незалежними консультантами МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні». Результати порівняння першого та повторного введення даних засвідчили належну якість вводу. Також був проведений логічний контроль масиву даних для виявлення суперечностей у відповідях респондентів на запитання анкети. Зазначені етапи перевірки процесу збору та обробки даних дозволили мінімізувати помилки окремих виконавців дослідження на польовому етапі.

Аналіз даних

Аналіз даних проводився у розрізі чотирьох вікових груп клієнтів ЖКС: 15–24 роки, 25–34 роки, 35–40 років, 41 рік і старше; та у розрізі таких категорій точок, де проводилося опитування:

- «Заклади»: арт-клуби/стрип-бари, готелі/мотелі, заклади харчування (кафе, бари, ресторани), оздоровчі заклади (масажні салони, сауни, лазні), розважальні заклади (нічні клуби, казино, дискотеки).
- «Вулиця/траса/вокзал»: вулиці, траси/автошляхи, вокзали.
- «Інтернет/телефон/посередники»: ескорт, квартири, віртуальні точки через посередника, віртуальні точки в Інтернет, віртуальні точки через оголошення.

Клієнти, зарекутовані через КІ, були класифіковані за типами точок відповідно до запитання про те, де вони найчастіше знаходили ЖКС протягом останніх 12 місяців.

Таблиця 3. Точки, де проводилося опитування

Тип точки деталізовано		Незважена вибірка		Зважена вибірка	
		N	%	N	%
1	Квартира/дім/офіс	478	26%	781	43%
2	Вулиця (відкрита місцевість, парк, сквер тощо)	441	24%	388	22%
3	Траса, автошляхи	338	19%	227	13%
4	Арт-клуби/стрип-бари	53	3%	65	4%
5	Готель/мотель	129	7%	80	4%
6	Заклади харчування (кафе, ресторан, бар тощо)	117	6%	78	4%
7	Оздоровчі заклади (масажний салон, сауна, лазня)	65	4%	59	3%
8	Розважальні заклади (нічний клуб, казино, дискотека тощо)	75	4%	61	3%
9	Вокзал	37	2%	28	2%
10	Віртуальна точка (через посередників)	36	2%	15	1%
11	Ескорт-послуги	32	2%	17	1%
12	Віртуальні точки, окрім Інтернету (оголошення в газетах, журналах)	3	0,2%	1	0,1%
13	Віртуальні точки (Інтернет)	2	0,1%	1	0,04%
Тип точки за категоріями					
1	Вулиця/траса/вокзал	551	31%	814	45%
2	Інтернет/телефон/посередники	816	45%	643	36%
3	Заклади	439	24%	343	19%
Усього		1806	100%	1800	100%

Для отримання результатів, що є репрезентативними для генеральної сукупності клієнтів ЖКС, дані були зважені.

1. Зважування даних відповідно до оціночної кількості клієнтів, які відвідують кожний з визначених типів точок. Під час формативного дослідження для кожного міста були встановлені квоти по кожному типу точок (оціночна середня кількість клієнтів на точці протягом часу роботи ЖКС). Таким чином, кожен тип точок для міста мав свій ваговий коефіцієнт.
2. Зважування даних відповідно до частки чоловічого населення у віці 15–60 років у містах та частки приїжджих серед клієнтів ЖКС за результатами опитування у кожному місті. Такі вікові межі для чоловічого населення були обрані, оскільки віковий розподіл опитаних клієнтів ЖКС варіювався від 15 до 70 років, але 99,9% опитаних мали вік до 60 років включно. Крім того, була здійснена корекція вагового коефіцієнта з урахуванням кількості приїжджих серед клієнтів ЖКС у кожному місті (відповідь на запитання «Ви постійно мешкаєте в цьому місті (або у прилеглих населених пунктах)?»).

Таблиця 4. Розрахункові коефіцієнти для зважування

	Місто опитування	Чоловіче населення у віці 15-60 років ⁴	Коефіцієнт корекції з урахуванням частки приїжджих клієнтів ЖКС за результатами опитування	Частка міста у вибірці після зважування
1	Вінниця	118941	1,22	4%
2	Дніпропетровськ	312731	1,04	10%
3	Запоріжжя	240460	1,15	8%
4	Івано-Франківськ	76441	1	2%
5	Київ	914403	1,06	29%
6	Луцьк	67548	1,14	2%
7	Львів	236748	1,01	7%
8	Миколаїв	154742	1,21	6%
9	Одеса	330414	1,06	10%
10	Полтава	95835	1,16	3%
11	Харків	481421	1,05	15%
12	Хмельницький	86113	1,08	3%

В аналізі даних відмінність між ознаками вважалася значущою при $p < 0,05$.

Для оцінки чинників ризику, що спричиняють інфікування ВІЛ та гепатитом С, були побудовані бінарні логістичні регресійні моделі, що дозволяють оцінити зв'язок між соціально-демографічними і поведінковими характеристиками клієнтів ЖКС та ймовірністю інфікуватися на ВІЛ та гепатит С. Оцінка чинників ризику щодо ВІЛ-інфекції та гепатиту С здійснювалася за результатами швидких тестів. Чинники ризику інфікування сифілісом та гепатитом В не аналізувалися через низький рівень проникнення даних інфекцій за результатами швидких тестів (1% та 3% відповідно).

Аналіз динаміки

З метою аналізу змін основних індикаторів популяції клієнтів ЖКС у звіті використовували дані попереднього біоповедінкового дослідження клієнтів ЖКС 2009 року. Оскільки географія досліджень 2009 та 2014 років відрізнялася, порівнювалися результати лише за окремими містами.

⁴ За даними Державної служби статистики України станом на 1 січня 2014 року

РОЗДІЛ 1.

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ КЛІЄНТІВ ЖКС

1.1. Вік, освіта та рід занять

Більше третини опитаних клієнтів ЖКС належать до вікової групи 25–34 роки. Середній вік – близько 33 років.

Клієнти ЖКС, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами у різних закладах, частіше, ніж у цілому за вибіркою, належать до наймолодшої вікової групи (15–24 роки). Найстаршими є клієнти, які знаходять ЖКС через Інтернет/телефон/посередників.

Таблиця 1.1.1. Розподіл вибірки за віковими групами (серед усіх респондентів)

	Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/телефон/ посередник (n=816)	
15-24 років	24%*	20%	13%*	18%
25-34 років	37%	42%	36%	39%
35-40 років	20%	24%	23%	23%
41 рік і старші	19%	14%*	28%	20%
Середній вік	32,32	31,97*	35,18*	33,18 ⁵

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Найвищий середній вік клієнтів ЖКС у Полтаві та Харкові (близько 37 років), найнижчий – у Києві (близько 30 років).

⁵ Стандартне відхилення = 9.

Таблиця 1.1.2. Розподіл вибірки за віковими групами (серед усіх респондентів)

	Місто												Усього (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Середній вік	32,96	35,17*	30,73*	35,8	30,28*	31,19	31,34*	35,91*	33,79	37,2*	37,06*	34,66	33,18

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Відносна більшість клієнтів ЖКС має повну загальну середню (або професійно-технічну) освіту. Клієнти, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами у різних закладах, частіше, ніж вся вибірка, мають базову або повну вищу освіту.

Клієнти, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, частіше мають повну загальну середню (або професійно-технічну) освіту.

Таблиця 1.1.3. Розподіл відповідей на запитання: «Ваша освіта?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Початкова освіта (неповних 9 класів)	2%	1%	1%	0%	0%	1%	1%	1%
Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	8%	8%	5%	4%	1%*	11%*	3%*	7%
Повна загальна середня (або професійно-технічна) освіта (11 класів), незакінчена вища освіта	52%*	35%	37%	37%	32%*	45%*	36%	39%
Базова вища освіта (ВНЗ I-II рівнів акредитації, технікум)	17%*	23%	24%	29%*	30%*	15%*	30%*	23%
Повна вища освіта (бакалавр, магістр) (ВНЗ III-IV рів. акр.), (університет, інститут)	21%*	33%	33%	29%	36%*	28%	30%	30%
Інше	1%*	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Найбільше клієнтів ЖКС, які мають повну вищу освіту, серед опитаних у Львові (48%), Миколаєві (47%) та Харкові (47%).

**Таблиця 1.1.4. Розподіл відповідей на запитання: «Ваша освіта?»
(серед усіх респондентів)**

	Місто												Усього (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Початкова освіта (неповних 9 класів)	0%	3%*	2%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%	1%
Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	5%	4%	7%	2%	16%*	3%	1%*	1%*	2%	0%	2%	11%*	7%
Повна загальна середня (або професійно-технічна) освіта (11 класів), незакінчена вища освіта	35%	27%*	53%*	51%*	56%*	18%*	22%*	20%*	34%	62%*	22%*	36%	39%
Базова вища освіта (ВНЗ I-II рівнів акредитації, технікум)	28%	40%*	31%	22%	6%*	48%*	29%	31%	29%	14%*	29%	31%	23%
Повна вища освіта (бакалавр, магістр) (ВНЗ III-IV рів. акр.), (університет, інститут)	33%	25%	8%*	25%	22%*	31%	48%*	47%*	34%	23%	47%*	21%	30%
Інше	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

10% клієнтів ЖКС не мають роботи, решта здебільшого є службовцями/менеджерами (18%), водіями таксі або іншого виду транспорту (13%), підприємцями (11%), робітниками (9%), працівниками сфери послуг або студентами (по 8%).

**Таблиця 1.1.5. Розподіл відповідей на запитання:
«Який Ваш основний рід занять?» (серед усіх респондентів)**

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Службовець, менеджер (робота, що потребує вищої освіти)	14%	23%*	16%	16%	19%	19%	17%	18%
Підприємець	2%*	9%	17%*	16%*	14%	8%*	12%	11%
Безробітний	11%	10%	9%	8%	6%*	12%*	8%	10%
Робітнича професія	4%*	12%*	9%	7%	5%*	10%	10%	9%
Студент	41%*	1%*	0%*	0%	13%*	8%	5%*	8%
Торгівля, сфера послуг, охоронець	10%	9%	8%	3%*	6%	10%*	5%*	8%
Таксист	3%*	5%	9%*	9%	6%	6%	8%	6%
Водій іншого транспорту	2%*	6%	9%	11%*	7%	4%*	10%*	7%
Представник іншої професійної групи	6%	7%	5%	5%	9%	5%	5%	6%
Будівельник	2%*	6%	7%	3%	3%	6%	5%	5%
Військовослужбовець	5%	5%	2%*	6%	4%	5%	3%	4%
Далекобійник	0%*	2%*	5%	11%*	2%*	2%*	8%*	4%
Працівник правоохоронних органів (міліція)	0%	2%	3%	3%	3%	2%	2%	2%
Моряк	0%	1%	2%	1%	3%*	1%	0%	1%
Немає відповіді	1%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Безробітних клієнтів ЖКС найбільше у Києві (15%) та Львові (17%). Студентів серед клієнтів ЖКС найбільше в Запоріжжі (18%). Працівників правоохоронних органів значущо більше серед опитаних у Дніпропетровську (8%), а військовослужбовців – у Харкові (10%) та Хмельницькому (8%).

**Таблиця 1.1.6. Розподіл відповідей на запитання:
«Який Ваш основний рід занять?»**

(Серед усіх респондентів)	Місто												Усього (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Службовець, менеджер (робота, що потребує вищої освіти)	13%	19%	10%*	18%	19%	15%	19%	24%*	16%	10%*	26%*	12%	19%
Підприємець	20%*	14%	8%	8%	3%*	18%*	9%	19%*	8%	0%	23%*	11%	11%
Безробітний	8%	13%	9%	14%	15%*	8%	17%*	0%	7%	7%	0%*	15%	10%
Робітнича професія	2%*	1%*	10%	6%	14%*	3%*	14%*	3%*	13%*	23%*	3%*	11%	9%
Студент	10%	8%	18%*	12%	9%	7%	7%	2%*	6%	5%	4%	3%	8%
Торгівля, сфера послуг, охоронець	5%	1%*	4%	7%	15%*	7%	5%	3%	12%*	0%	4%	2%	8%
Таксист	8%	13%*	6%	9%	4%*	10%	5%	11%	7%	13%*	2%*	10%	6%
Водій іншого транспорту	4%	13%	8%	11%	1%*	6%	3%*	12%	9%	18%*	10%	9%	7%
Представник іншої професійної групи	6%	1%*	3%	7%	7%	9%	16%*	2%	11%*	0%	2%*	6%	6%
Будівельник	10%*	0%	4%	3%	9%*	4%	3%	4%	6%	5%	1%	2%	5%
Військово-службовець	6%	5%	2%	1%	4%	1%	1%*	6%	1%	0%	10%*	8%*	4%
Далекобійник	8%	2%	4%	0%	1%*	9%	0%	5%	2%*	15%*	9%*	6%	4%
Працівник правоохоронних органів (міліція)	1%	8%*	3%	4%	0%	1%	0%	0%	1%	1%	5%	6%*	2%
Моряк	0%	3%	1%	0%	0%	0%	0%	8%*	1%	0%	0%	0%	1%
Немає відповіді	1%	1%	11%*	0%	1%	2%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	1%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

1.2. Фінансове становище

Більшість клієнтів ЖКС можуть відкладати кошти та/або купувати дорогі речі. Фінансове становище клієнтів ЖКС залежить від віку – чим старші клієнти ЖКС, тим більше вони можуть собі дозволити.

Клієнти ЖКС, які знаходять їх або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, частіше належать до найбільш вразливих категорій населення.

Таблиця 1.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Яке з тверджень найточніше відповідає фінансовому становищу Вашого домогосподарства?»

(Серед усіх респондентів)	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Нам не вистачає грошей навіть на їжу	2%	3%	2%	1%	1%	4%*	1%*	2%
Нам вистачає грошей на їжу, але купувати одяг вже важко	14%	18%	17%	8%*	12%	24%*	5%*	15%
Нам вистачає грошей на їжу, одяг і ми можемо дещо відкладати, але цього не вистачає, щоб купувати дорогі речі (такі як холодильник або телевізор)	45%*	34%	30%	30%	25%*	34%	41%*	35%
Ми можемо дозволити собі купувати деякі дорогі речі (такі як телевізор або холодильник)	29%*	36%	40%	48%*	41%	30%*	47%*	38%
Ми можемо дозволити собі купити все, що захочемо	6%	8%	8%	10%	15%*	7%	5%*	8%
Відмова/важко сказати	4%	2%	2%	3%	5%*	2%	2%	2%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

30% клієнтів ЖКС за останній місяць отримали від 3001 до 5000 гривень, 28% – 5000 гривень або більше. Молодь до 24 років має найнижчий особистий дохід.

Серед клієнтів ЖКС, які знаходять їх або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, значуще більше тих, хто заробив за останній місяць менше 700 гривень, тоді як клієнти, які знаходять ЖКС через Інтернет/телефон/посередників, частіше, ніж вся вибірка, заробили більше 3000 гривень за останній місяць.

Таблиця 1.2.2. Розподіл відповідей на запитання: «Яким був Ваш особистий дохід за останні 30 днів?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Менше 700 гривень	7%*	5%	1%*	1%*	1%*	6%*	2%	4%
700-1000 гривень	9%*	1%*	4%	2%	2%	4%	2%	3%
1001-1300 гривень	6%*	3%	1%*	1%	3%	3%	2%	3%
1301-2000 гривень	13%*	6%	6%	6%	10%	6%	8%	7%
2001-3000 гривень	19%	18%	19%	16%	16%	18%	19%	18%
3001-5000 гривень	20%*	31%	32%	34%	26%	26%*	37%*	30%
Більше 5000 гривень	16%*	30%	31%	32%	32%	30%	24%*	28%
Відмова від відповіді	11%*	6%	6%	8%	10%	7%	6%	7%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Найвищий дохід (більше 5000 гривень) мають клієнти ЖКС з Миколаєва (48%), Дніпропетровська (41%) та Харкова (37%).

Тих, хто мав найнижчий дохід за останні 30 днів (менше 700 грн.), найбільше серед респондентів з Хмельницького (11%) та Києва (9%).

Таблиця 1.2.3. Розподіл відповідей на запитання: «Яким був Ваш особистий дохід за останні 30 днів?» (серед усіх респондентів)

	Місто												Усього (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Менше 700 гривень	4%	0%	2%	3%	9%*	1%	1%	0%	2%	0%	0%	11%*	4%
700-1000 гривень	3%	1%	5%	4%	7%*	3%	8%*	0%	1%	0%	0%	1%	3%
1001-1300 гривень	4%	0%	4%	2%	5%*	1%	3%	0%	3%	0%	0%	3%	3%
1301-2000 гривень	6%	1%*	17%*	25%*	9%	2%*	10%	0%	11%	1%*	0%	16%*	7%
2001-3000 гривень	16%	13%*	19%	37%*	21%	9%*	22%	11%*	25%*	31%*	8%*	20%	18%
3001-5000 гривень	36%	38%*	21%*	14%*	21%*	49%*	29%	39%*	32%	26%	43%*	20%*	30%
Більше 5000 гривень	22%	41%*	17%*	7%*	28%	27%	26%	48%*	22%	10%*	36%*	16%*	28%
Відмова від відповіді	9%	7%	16%*	8%	2%*	8%	2%*	3%*	4%*	32%*	13%	13%	7%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

1.3. Сімейний стан

63% клієнтів ЖКС не живуть в шлюбі (41% ніколи не були одружені; 15% офіційно розлучені; 2% удівці; 5% клієнтів ЖКС живуть окремо, але не оформили статус офіційно), тоді як 36% є одруженими або перебувають у громадянському шлюбі.

Таблиця 1.3.1. Розподіл відповідей на запитання: «Ваш сімейний стан?»

(Серед усіх респондентів)	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Ніколи не був одруженим	88%	49%	19%	8%	44%	44%	36%	41%
Одружений	3%	18%	29%	44%	22%	19%	28%	23%
Громадянський (незарєєстрований) шлюб	7%	14%	17%	10%	10%	16%	10%	13%
Розлучений (розлучення офіційно оформлене)	1%	12%	23%	25%	14%	14%	17%	15%
Розійшлися, але розлучення офіційно не оформили	0%	5%	10%	6%	8%	4%	6%	5%
Удівець	0%	1%	1%	5%	2%	2%	2%	2%
Важко сказати/відмова від відповіді	1%	1%	1%	2%	0%	1%	1%	1%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

1.4. Досвід перебування у відриві від сімей, співвідношення постійних мешканців і приїжджих

67% клієнтів ЖКС протягом останніх 12 місяців були відірваними від сім'ї більш ніж на добу. Молодь до 24 років частіше, в порівнянні з іншими респондентами, знаходиться у відриві від сім'ї кожного тижня – це може бути пов'язано з отриманням вищої або професійно-технічної освіти в іншому місті.

Клієнти ЖКС, які знаходять їх або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, частіше, ніж всі інші респонденти, бувають відірвані від сім'ї щотижня.

Таблиця 1.4.1. Розподіл відповідей на запитання: «Чи постійно Ви мешкаєте в цьому місті (або у прилеглих населених пунктах)?»

(Серед усіх респондентів)	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/телефон/ посередник (n=816)	
Так	94%	93%	93%	89%	90%	94%*	91%	92%
Ні	6%	7%	7%	11%	10%	6%*	9%	8%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Найбільш популярними містами для переїзду виявилися Вінниця і Миколаїв (22% приїжджих). Серед приїжджих найбільше мешканців Одеської та Львівської областей.

Таблиця 1.4.2. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто Ви були відірваними від своєї сім'ї на одну добу або більше протягом останніх 12 місяців?» (серед респондентів, які перебувають в офіційному чи громадянському шлюбі)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=662)
	15-24 (n=21**)	25-34 (n=232)	35-40 (n=197)	41+ (n=212)	Заклад (n=150)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=207)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=305)	
Щотижня	24%*	9%	8%	6%	5%	13%*	5%	8%
Два-три рази на місяць	4%	16%	16%	17%	16%	15%	16%	16%
Один раз на місяць	11%	17%	10%	18%	14%	12%	18%	15%
Один раз на два-три місяці	15%	13%	18%	12%	20%	12%	15%	14%
Менше одного разу на два-три місяці	2%	18%	12%	13%	12%	15%	13%	14%
Жодного разу не був відірваним більш ніж на добу	29%	24%	29%	32%	27%	27%	30%	28%
Важко сказати/Відмова від відповіді	14%*	4%	7%	3%	5%	6%	4%	5%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%
 ** Недостатня кількість спостережень для надійного аналізу

Тривалість відриву від сім'ї, пов'язана з поїздками до інших населених пунктів, для третини респондентів, серед тих, хто мав таку практику, становила одну-дві доби (32%) та 3-6 діб (33%).

Таблиця 1.4.3. Розподіл відповідей на запитання: «Скільки часу Ви були відірвані від сім'ї, коли змушені були залишити її останнього разу?» (серед респондентів, які обрали будь-яку альтернативу, крім «Жодного разу не був відірваний більш ніж на добу» та «Важко сказати» у запитанні: «Протягом останніх 12 місяців як часто Ви були відірваними від своєї сім'ї на одну добу або більше?»)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=434)
	15-24 (n=11**)	25-34 (n=156)	35-40 (n=217)	41+ (n=140)	Заклад (n=110)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=124)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=200)	
Одну-дві доби	68%*	42%*	27%	18%*	34%	35%	26%	32%
Менше тижня (3-6 діб)	29%	22%*	35%	45%*	42%	23%*	41%	33%
Один-два тижні	4%	19%	25%	28%	12%*	27%	23%	23%
Близько одного місяця	0%	6%	10%	4%	4%	9%	4%	6%
Більше місяця	0%	9%	3%	5%	8%	6%	4%	6%
Важко сказати/Відмова від відповіді	0%	2%	0%	1%	0%	0%	2%	1%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%
 ** Недостатня кількість спостережень для надійного аналізу

Абсолютна більшість клієнтів ЖКС постійно мешкає в тих містах, де було проведено опитування.

Таблиця 1.4.4. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, з якої області Ви приїхали?» (серед усіх респондентів в розподілі за містом, в якому проводилося опитування)

Область, з якої приїхали	Місто												Серед усіх (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
АР Крим	2%*	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	3%*	1%*	0%	0%	1%*	0%
Вінницька	7%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%
Волинська	1%*	0%	0%	0%	0%	5%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Дніпропетровська	3%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	2%*	0%	0%	0%	1%*	0%
Донецька	0%	0%	1%*	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Житомирська	0%	0%	0%	0%	1%*	1%*	0%	0%	0%	1%*	0%	1%*	0%
Закарпатська	0%	0%	0%	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Запорізька	1%*	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	1%*	1%*	0%	1%*	0%	0%
Івано-Франківська	0%	1%*	0%	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	2%*	0%
Київська	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	3%*	0%	1%*	0%	0%	0%
м. Київ	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	2%*	0%	1%*	0%	1%*	0%
Кіровоградська	1%*	0%	0%	0%	0%	1%*	0%	3%*	0%	0%	0%	0%	0%
Луганська	1%*	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Львівська	2%	0%	0%	0%	1%	1%	0%	0%	0%	2%	0%	0%	1%
Миколаївська	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Одеська	0%	0%	1%	0%	1%	1%	0%	3%*	1%	1%	0%	0%	1%
Полтавська	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%
Рівненська	0%	0%	0%	0%	0%	4%*	0%	0%	0%	1%*	0%	0%	0%
Сумська	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%*	0%	0%	0%
Тернопільська	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	2%*	0%	0%	0%
Харківська	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	1%*	1%*	2%*	0%	0%	0%
Херсонська	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	2%*	0%	0%	0%	0%	0%
Хмельницька	0%	0%	0%	0%	1%*	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Черкаська	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Чернівецька	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Чернігівська	2%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Відмова від відповіді	0%	2%	8%*	0%	1%	0%	1%	0%	2%	3%	4%	3%	2%
Постійно мешкають у місті проведення дослідження	78%*	96%*	86%*	100%*	94%	86%*	99%*	78%*	95%	85%*	95%	92%	92%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Серед тих клієнтів ЖКС, які не проживають в містах проведення опитування, 47% приїхали у відрядження, серед молоді – на навчання.

Залежно від типології точок, на яких були рекрутовані клієнти до дослідження:

- клієнти, які знаходять ЖКС через Інтернет/телефон/посередників, найчастіше приїхали у відповідне місто у відрядження;
- клієнти, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, найчастіше приїхали у відповідне місто на навчання або на роботу.

Обговорення основних результатів

У даному дослідженні середній вік клієнтів ЖКС є дещо нижчим, ніж у дослідженні 2009 року: 33 роки проти 35 років⁶. Як і за даними дослідження 2009 року, серед клієнтів ЖКС переважають люди з базовою або повною вищою освітою та люди, що не живуть в шлюбі; більше третини опитаних можуть собі дозволити купувати дорогі речі (такі як телевізор або холодильник).

Як і соціально-демографічні характеристики ЖКС⁷, соціально-демографічні ознаки їхніх клієнтів суттєво залежать від типів точок, де вони отримують послуги. Серед клієнтів, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами в різних закладах, найбільше респондентів у віці 15–24 роки, а також осіб з вищою освітою та найвищим рівнем забезпеченості домогосподарства. Серед клієнтів, що знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, найбільше респондентів з середньою освітою та з найнижчим рівнем забезпеченості домогосподарства. Серед клієнтів, які знаходять ЖКС через Інтернет/телефон/посередників, найбільше респондентів старше 35 років (51%).

⁶ Відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок, які надають сексуальні послуги за плату, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління». – К. : МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2009. – 50 с.

⁷ Відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління: аналіт. звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2013 року» / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Середа Ю.В. та ін. – К. : МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 144 с.

РОЗДІЛ 2.

СЕКСУАЛЬНА ПОВЕДІНКА ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕРВАТИВА

2.1. Перший сексуальний контакт та перший досвід використання послуг ЖКС

Найчастіше клієнти ЖКС мали перший сексуальний досвід до 16 років (66%). Близько чверті опитаних (24%) мали такий досвід у віці до 14 років. Середній вік першого сексуального контакту серед опитаних клієнтів ЖКС – 15,97⁸ років.

Таблиця 2.1.1. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, у якому віці Ви мали перший сексуальний контакт?» (серед усіх респондентів)

	Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	Заклад (n=349)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
До 14 років	26%	26%	20%*	24%
15-16 років	42%	39%	45%	42%
17-19 років	26%	27%	29%	28%
20-29 років	6%	7%	6%	7%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Середній вік початку користування послугами ЖКС серед опитаних – 22,7⁹ років.

Найбільше клієнтів ЖКС вказували, що їхня перша практика сексуального контакту, за який вони надали винагороду, відбулася у віці 20–29 років (53%).

⁸ Стандартне відхилення = 2,1 (показник рахувався серед всіх опитаних, які вказали кількість).

⁹ Стандартне відхилення = 5,8 (показник рахувався серед всіх опитаних, які вказали кількість).

Таблиця 2.1.2. Розподіл відповідей на запитання: «Скільки Вам було років, коли Ви вперше скористалися сексуальними послугами, за які сплатили винагороду (гроші чи інше)?» (серед усіх респондентів)

	Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	Заклад (n=349)	Вулиця/ траса/вокзал (n=551)	Інтернет/телефон/ посередник (n=816)	
13-14 років	0%	3%*	0%*	1%
15-16 років	5%	4%	2%	3%
17-19 років	23%	27%	21%	24%
20-29 років	55%	50%	54%	53%
30-39 років	12%	9%	13%	11%
40-70 років	1%	2%	3%	2%
Не вказали	4%	3%	3%	3%
N	349	551	816	1806
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%				

В середньому між першим сексуальним контактом клієнтів та першим досвідом користування послугами ЖКС минало 6,7¹⁰ років.

У 6% тих, хто вказав вік першого сексуального контакту та вік першого досвіду користування послугами ЖКС, ці два показники збігаються. Тобто існує висока ймовірність того, що у цих респондентів перший сексуальний контакт відбувся саме з ЖКС.

2.2. Частота користування послугами ЖКС

Більше половини респондентів (53%) повідомили, що користувалися такими послугами 1-5 разів за останні 12 місяців. Простежується зростання частоти користування послугами ЖКС разом з віком клієнтів. Найчастіше послугами ЖКС клієнти користувалися у віці 35-40 років та ті, що знаходили ЖКС через Інтернет/телефон/посередників.

Частота користування послугами ЖКС вища (варіант «10 разів і більше») серед групи клієнтів, які працюють далекобійниками (63%), у правоохоронних органах (38%), підприємцями (34%) та водіями (окрім таксистів і далекобійників – 31%).

За фінансовим становищем; найчастіше (10 разів і більше) послугами ЖКС користувалися респонденти, які вважають, що можуть дозволити купувати собі все, що захочуть (46%).

Ще одним показником, який свідчить про інтенсивність контактів з ЖКС, є їхня кількість. Клієнти ЖКС повідомили, що протягом останніх 12 місяців мали контакти в середньому з 6,15 різними ЖКС. Інтервальный аналіз цього показника свідчить, що більше половини респондентів (52%) мали контакти з 1-4 різними ЖКС, 30% – з 5-10 ЖКС, 13% – з 11 або більше ЖКС.

Серед вікової групи 15-24 роки 44% користувалися послугами 1-2 ЖКС протягом останніх 12 місяців. Серед клієнтів у віці 41 рік і старше найбільше тих, хто користувався послугами 5-6 ЖКС протягом останніх 12 місяців (23%).

¹⁰ Стандартне відхилення = 5,4 (показник рахувався серед всіх опитаних, які вказали кількість).

Таблиця 2.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, скільки разів Ви користувалися послугами жінок комерційного сексу протягом останніх 12 місяців?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=349)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/телефон/ посередник (n=816)	
1 раз	24%*	13%	10%*	10%	10%	18%*	9%*	13%
2-5 разів	48%*	42%	35%	36%	41%	38%	43%	40%
6-10 разів	9%*	19%	20%	23%*	20%	19%	17%	18%
Більше 10 разів	13%*	24%	31%*	27%	21%	23%	27%	24%
Важко сказати/ Відмова від відповіді	7%*	2%*	4%	4%	8%*	2%*	5%	4%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Таблиця 2.2.2. Розподіл відповідей на запитання: «Протягом останніх 12 місяців скільки серед Ваших сексуальних партнерок було різних жінок комерційного сексу, яким Ви сплатили винагороду (гроші або інше)?» (серед усіх респондентів)

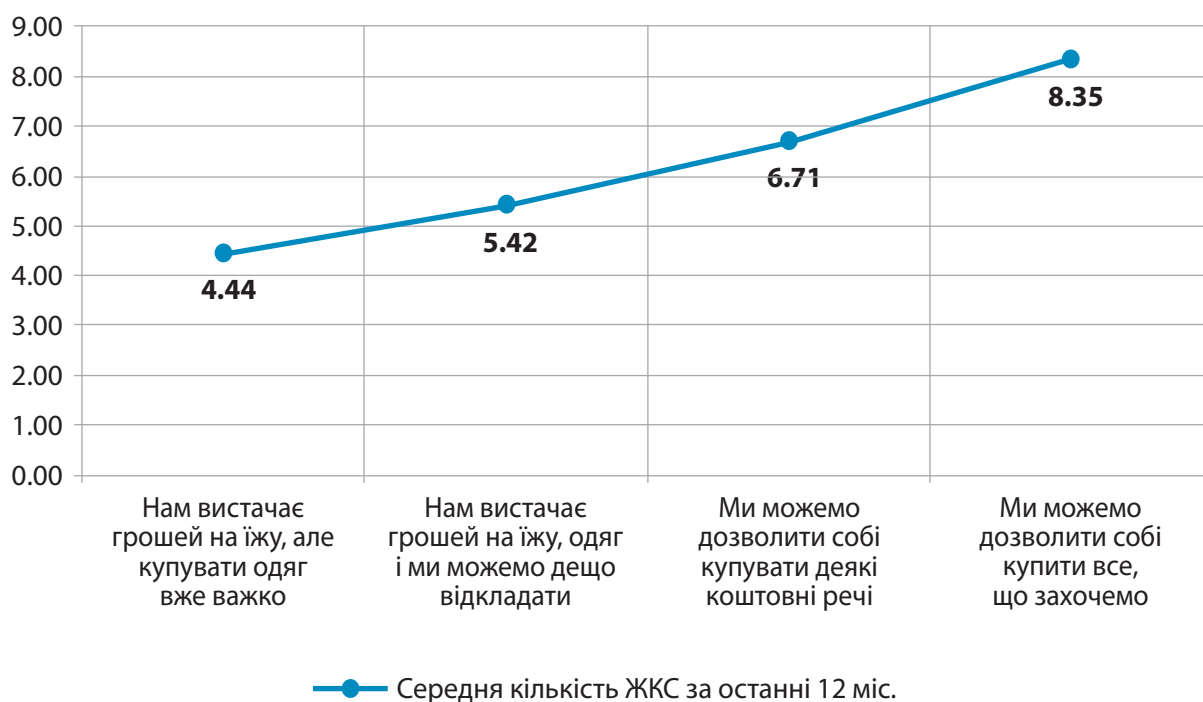
	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=386)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
1-2 партнерки	44%*	27%	26%	25%*	29%	35%*	23%*	30%
3-4 партнерки	24%	23%	23%	18%	23%	22%	23%	22%
5-6 партнерок	10%*	14%	14%	23%*	14%	14%	17%	15%
7-8 партнерок	4%*	9%	7%	8%	6%	9%	7%	8%
9-10 партнерок	6%	8%	8%	7%	7%	7%	8%	7%
11 і більше	5%*	14%	16%	14%	10%	13%	15%	13%
Відмова від відповіді/ Не пам'ятаю	7%	4%	6%	5%	11%*	2%*	7%	5%
n	283	649	381	367	386	538	756	1680
Середня кількість ЖКС	4,03*	6,28	6,98	6,85	5,45*	5,90	6,85	6,15 ¹¹

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

За родом занять: значущо більшу (у порівнянні з вибіркою в цілому) середню кількість ЖКС мали клієнти, які є далекобійниками (близько 12), підприємцями та водіями (крім таксистів та далекобійників – близько 8).

За фінансовим становищем: найбільшу середню кількість ЖКС протягом останніх 12 місяців мали клієнти з найкращим матеріальним становищем (близько 8).

¹¹ Стандартне відхилення = 6,6 (показник рахувався серед всіх опитаних, які вказали кількість).

Діаграма 2.2.1. Залежність середньої кількості ЖКС за рік від матеріального становища*

** Графік не включає тих, хто змушений економити на їжі, тому що їх недостатньо для надійного аналізу*

Сімейний стан опитаних клієнтів не впливає на кількість ЖКС, послугами яких вони користувалися протягом останніх 12 місяців.

2.3. Сексуальні контакти з ВІЛ-позитивними ЖКС

Запитання під час опитування про сексуальні контакти з групою ЖКС, які інфіковані ВІЛ, виявилось досить чутливим. Також прогнозовані значні відхилення не лише через небажання відверто відповідати на дане запитання, а й через незнання статусу партнерки. Звичайно, більшість клієнтів може і не цікавити ВІЛ-статус ЖКС або вони не мали достовірної інформації, але в більшості випадків фіксується впевненість у тому, що вони практикують секс за винагороду з ВІЛ-негативною ЖКС (77%). Така впевненість може призводити до зниження рівня захисту під час статевих контактів.

Таблиця 2.3.1. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, чи був у Вас колись секс з жінкою комерційного сексу, яка була ВІЛ-інфікованою і Ви про це знали?»

Серед усіх респондентів	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Так	0%*	5%	7%*	5%	1%*	7%*	2%*	4%
Ні	81%	77%	74%	78%	69%*	81%*	77%	77%
Не знаю	19%	19%	19%	17%	30%*	12%*	20%	18%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.4. Використання презервативів під час комерційного сексу

2.4.1. Останній сексуальний контакт з ЖКС

Індикатор використання презерватива під час останнього контакту з ЖКС розрахований серед респондентів, які мали секс з ЖКС протягом останніх 30 днів (таких було 73% від загальної вибірки¹²).

Серед респондентів, які користувалися послугами ЖКС протягом останніх 30 днів, переважна більшість (89%) використовували презерватив при останньому сексуальному контакті з ЖКС. Найменше таких – серед респондентів у віці 15-24 роки (84%).

Таблиця 2.4.1.1. Розподіл відповідей на запитання: «Пригадайте Ваш останній сексуальний контакт з жінкою комерційного сексу. Чи використовували Ви при цьому презерватив?» (серед респондентів, які вказали кількість ЖКС, з якими вони мали сексуальний контакт протягом останніх 30 днів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1447)
	15-24 (n=221)	25-34 (n=556)	35-40 (n=331)	41+ (n=339)	Заклад (n=351)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=431)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=665)	
Так	84%*	88%	92%	92%	87%	89%	91%	89%
Ні	10%	11%	6%	7%	7%	11%	7%	9%
Важко відповісти	6%*	1%	1%	1%	6%*	0%*	2%	2%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

¹² Частина респондентів відмовилася відповісти на запитання про кількість партнерок-ЖКС за останні 30 днів (71 особа). Частина респондентів зазначила, що не контактувала з ЖКС протягом останніх 30 днів – це ті, хто був опитаний у НУО або на точках, але до, а не після отримання послуг ЖКС (288 осіб).

У розрізі міст частка респондентів, які використовували презерватив під час останнього сексу з ЖКС, коливається в межах від 58% (в Запоріжжі ця частка найнижча, але для цього міста водночас характерна надзвичайно висока частка відмов відповісти¹³) до 100% (у Полтаві та Івано-Франківську).

Таблиця 2.4.1.2. Розподіл відповідей на запитання: «Пригадайте Ваш останній сексуальний контакт з жінкою комерційного сексу. Чи використовували Ви при цьому презерватив?» (серед респондентів, які вказали кількість ЖКС, з якими вони мали сексуальний контакт протягом останніх 30 днів)

	Місто												Серед усіх (n=1447)
	Вінниця (n=93)	Дніпропетровськ (n=197)	Запоріжжя (n=175)	Івано-Франківськ (n=89)	Київ (n=94)	Луцьк (n=82)	Львів (n=72)	Миколаїв (n=137)	Одеса (n=162)	Полтава (n=151)	Харків (n=128)	Хмельницький (n=67)	
Так	90%	90%	58%*	100%*	85%	94%	93%	96%*	97%*	100%*	99%*	74%*	89%
Ні	6%	10%	24%*	0%*	15%*	6%	7%	3%*	3%*	0%	1%*	26%*	9%
Важко відповісти	4%	0%	18%*	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	2%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

У порівнянні з 2009 роком частка клієнтів ЖКС, які використовували презерватив при останньому контакті з ЖКС, збільшилася у Івано-Франківську та Харкові, натомість зменшилася у Києві¹⁴.

Таблиця 2.4.1.3. Розподіл відповідей на запитання: «Пригадайте Ваш останній сексуальний контакт з жінкою комерційного сексу. Чи використовували Ви при цьому презерватив?» (відсоток респондентів, які відповіли «так» у 2009¹⁵ та 2014 роках)

	2009		2014	
	%	n	%	n
Івано-Франківськ	79%	100	100%	89
Київ	98%	100	85%	94
Харків	88%	100	99%	128

¹³ У м. Запоріжжя найбільша частка респондентів, що часто вживають алкоголь та/або вживають наркотики. Інтерв'юери пояснили високу частку відповідей «Важко сказати» та відмов від відповідей тим, що під час інтерв'ю деякі респонденти були у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння.

¹⁴ Методика розрахунку даного показника у 2009 та 2014 роках відрізняється. У 2009 році показник розрахований відносно всіх опитаних клієнтів; у 2014 році – відносно тих, хто мав сексуальні контакти з ЖКС протягом останніх 30 днів.

¹⁵ «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок, які надають сексуальні послуги за плату, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2009. – 50 с. Методика відбору клієнтів ЖКС у 2009 році відрізнялась від методики 2014 року (рекрутинг відбувався через ключових інформантів, а не за допомогою методики TLS), але, на нашу думку, співставлення результатів цих досліджень на рівні тенденцій є доцільним.

Всім респондентам, які зазначили використання презерватива під час останнього контакту з ЖКС (незалежно від того, відбувся цей контакт впродовж 30 днів чи давніше), було поставлено запитання щодо того, хто запропонував скористатися презервативом.

Ініціатива використання презерватива під час останнього контакту з ЖКС, за словами 48% опитаних, була їх власною. Трохи більше третини (38%) респондентів сказали, що це було спільним рішенням. За словами 12% опитаних це рішення належало ЖКС.

Найменш ініціативними щодо використання презерватива виявилися клієнти найстаршої вікової групи (41 рік і старше).

Таблиця 2.4.1.4. Розподіл відповідей на запитання: «Хто запропонував скористатися презервативом?» (серед тих респондентів, які відповіли «так» або «важко відповісти» на запитання: «Пригадайте Ваш останній сексуальний контакт з жінкою комерційного сексу. Чи використовували Ви при цьому презерватив?»)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1644)
	15-24 (n=285)	25-34 (n=622)	35-40 (n=379)	41 + (n=358)	Заклад (n=399)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=495)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=750)	
Ви	51%	49%	49%	40%*	51%	46%	48%	48%
ЖКС	14%	11%	14%	9%	10%	14%	9%	12%
Спільне рішення	30%*	37%	35%	48%*	29%*	39%	40%	38%
Не знаю/Не пам'ятаю	5%	3%	2%	3%	9%*	1%*	3%	3%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Найбільш поширеною причиною невикористання презервативів опитаними клієнтами ЖКС є відповідь «не подобається з презервативом» (40%); 25% вказали, що презерватива не було під рукою.

Ще 19% опитаних не використовували презерватив, оскільки це знижує чуттєвість. Приблизно стільки ж (18%) сказали, що причиною невикористання презерватива було алкогольне або наркотичне сп'яніння.

12% вказали, що наполягали на невикористанні презерватива, доплачували за це чи не вважали це необхідним.

30

Таблиця

використання

з жінками

на заповнення

комерційних

Не подобається презервативом

Не було презервативу

було під рукою

Його використати

чуттєвість

Був у стані алкогольного

сп'яніння/під впливом

наркотиків

Я доплачував за

не використання

презервативів

Я наполягав на тому,

щоб не використовували

презервативів

Я не думав, що це

необхідно

Якось не думав про

Використовував контрацептиви

Постійна ЖКС

Презерватив коштує

занадто дорого

Важко сказати

* Відмінність від жінки

** Недостатня інформація

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=162)
	15-24 (n=26**)	25-34 (n=66)	35-40 (n=36**)	41 + (n=34**)	Заклад (n=40**)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=56)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=66)	
Не подобається з презервативом	31%	47%	38%	33%	36%	51%	19%*	40%
Не було презерватива/не було під рукою	45%*	24%	27%	10%	18%	30%	19%	25%
Його використання знижує чуттєвість	22%	23%	13%	15%	14%	25%	12%	19%
Був у стані алкогольного сп'яніння/під впливом наркотиків	13%	11%	22%	34%*	12%	18%	21%	18%
Я доплачував за те, щоб не використовувати презерватив	24%	9%	9%	14%	11%	15%	6%	12%
Я наполягав на тому, щоб не використовувати презерватив	28%*	5%	7%	17%	5%	18%	3%	12%
Я не думав, що це необхідно	3%	9%	17%	22%	6%	11%	19%	12%
Якось не думав про це	5%	7%	12%	13%	7%	8%	13%	9%
Використовували інші контрацептиви	3%	7%	10%	3%	12%	6%	3%	6%
Постійна ЖКС	0%	4%	9%	0%	0%	5%	3%	4%
Презерватив коштує занадто дорого	10%	1%	0%	3%	1%	3%	4%	3%
Важко сказати	3%	6%	8%	4%	6%	4%	9%	5%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								
** Недостатня кількість спостережень для надійного аналізу								

2.4.2. Частота використання презервативів при оральному сексі

86% опитаних клієнтів ЖКС отримували послуги орального сексу. Найчастіше такими послугами користувалися респонденти у віці 41 рік і старше (90%), а також ті, хто знаходить ЖКС або користується їхніми послугами у закладах (90%).

47% завжди використовували презервативи при такому виді сексу. Ніколи не використовували презерватив при отриманні таких послуг 20% опитаних. Найбільше таких серед респондентів у віці 15-24 роки (29%) та серед тих, хто знаходив ЖКС або користувався їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах (26%).

Таблиця 2.4.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто Ви використовуєте презерватив під час отримання такої секс-послуги, як оральний секс?» (серед респондентів, які хоча б раз користувалися презервативами під час сексу з ЖКС протягом останніх 12 місяців)

Оральний секс з ЖКС	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1727)
	15-24 (n=299)	25-34 (n=657)	35-40 (n=395)	41+ (n=376)	Заклад (n=421)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=529)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=777)	
Отримував такі послуги	76%*	88%	89%	90%*	90%*	84%	87%	86%
	n=235	n=563	n=347	n=337	n=379	n=450	n=653	n=1482
Використання презерватива при оральному сексі з ЖКС								
Завжди	44%	46%	46%	52%	47%	40%*	55%*	47%
Майже завжди (був хоча б один випадок невикористання)	0%*	2%	3%	1%	2%	2%	1%	2%
Не завжди, але частіше, ніж у половині випадків (>50% випадків)	13%	12%	17%	16%	17%	13%	13%	14%
У половині випадків (50% випадків)	7%	7%	7%	10%	8%	8%	8%	8%
Рідше, ніж у половині випадків (<50% випадків)	5%	11%*	5%	7%	9%	9%	5%*	8%
Ніколи	29%*	19%	21%	13%*	14%*	26%*	16%*	20%
Не знаю/не пам'ятаю	1%	2%	1%	1%	3%*	2%	1%	1%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.4.3. Частота використання презервативів при вагінальному сексі

99% опитаних клієнтів ЖКС користувалися такими послугами, як вагінальний секс.

Серед них переважна більшість (82%) сказали, що завжди використовували презерватив при отриманні таких послуг. Найчастіше у таких випадках користувалися презервативами респонденти, які знаходять ЖКС через Інтернет/телефон/посередників (87%).

Таблиця 2.4.3.1. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто Ви використовували презерватив під час отримання такої секс-послуги, як вагінальний секс?» (серед респондентів, які хоча б раз користувалися презервативами під час сексу з ЖКС протягом останніх 12 місяців)

Вагінальний секс з ЖКС	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1727)
	15-24 (n=299)	25-34 (n=657)	35-40 (n=395)	41+ (n=376)	Заклад (n=421)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=529)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=777)	
Отримували такі послуги	99%	99%	100%	99%	98%	100%	99%	99%
	(n=296)	(n=652)	(n=393)	(n=372)	(n=415)	(n=527)	(n=771)	(n=1713)
Використання презерватива при вагінальному сексі з ЖКС								
Завжди	84%	80%	80%	85%	79%	79%	87%*	82%
Майже завжди (був хоча б один випадок невикористання)	1%	2%	2%	1%	1%	3%	0%*	2%
Не завжди, але частіше, ніж у половині випадків (>50% випадків)	8%	8%	9%	7%	10%	8%	6%	8%
У половині випадків (50% випадків)	3%	5%	3%	3%	5%	5%	2%	4%
Рідше, ніж у половині випадків (<50% випадків)	3%	3%	3%	2%	3%	3%	1%*	3%
Ніколи	0%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Не знаю/не пам'ятаю	1%	1%	2%	1%	1%	1%	2%	1%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.4.4. Частота використання презервативів при анальному сексі

57% опитаних протягом останніх 12 місяців користувалися послугами анального сексу. Серед них переважна більшість (77%) при цьому завжди використовували презерватив. Найчастіше презервативом користувалися респонденти, які знаходили ЖКС через Інтернет/телефон/посередників (85%).

Ніколи не користувалися презервативом при отриманні послуг анального сексу 4% опитаних.

Таблиця 2.4.4.1. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто Ви використовували презерватив під час отримання секс-послуги анального сексу?» (серед респондентів, які хоча б раз користувалися презервативами при сексі з ЖКС протягом останніх 12 місяців)

Анальний секс з ЖКС	Вікова група				Тип точки			Серед усіх
	15-24 (n=299)	25-34 (n=657)	35-40 (n=395)	41 + (n=376)	Заклад (n=421)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=529)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=777)	
Отримувач такі послуги	52%	55%	60%	63%	64%	53%	58%	57%
	(n=166)	(n=341)	(n=233)	(n=215)	(n=258)	(n=277)	(n=420)	(n=955)
Використання презерватива при анальному сексі з ЖКС								
Завжди	72%	78%	76%	82%	74%	72%	85%*	77%
Майже завжди (був хоча б один випадок невикористання)	1%	1%	2%	0%	1%	2%	0%	1%
Не завжди, але частіше, ніж у половині випадків (>50% випадків)	12%	8%	11%	7%	13%	10%	6%	9%
У половині випадків (50% випадків)	2%	3%	1%	3%	3%	3%	2%	3%
Рідше, ніж у половині випадків (<50% випадків)	5%	3%	3%	2%	5%	2%	2%	3%
Ніколи	6%	5%	3%	3%	2%	7%*	1%*	4%
Не знаю/не пам'ятаю	3%	3%	5%	3%	2%	4%	4%	3%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.4.5. Випадки неправильного використання презервативів під час комерційного сексу

Серед респондентів, які сказали, що завжди використовували презерватив при контактах (оральних, анальних чи вагінальних) з ЖКС, близько третини (34%) мали хоча б один випадок неправильного використання презерватива протягом останніх 12 місяців. Найбільше таких – серед респондентів у віці 25-34 роки (44%).

Найчастіше серед таких респондентів траплялися випадки, коли презерватив зісковзнув чи порвався (27%).

Таблиця 2.4.5.1. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув, протягом останніх 12 місяців, коли Ви користувалися презервативами під час сексу з жінкою комерційного сексу» (серед респондентів, які завжди користувалися презервативом при будь-яких контактах з ЖКС)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=460)
	15-24 (n=90)	25-34 (n=166)	35-40 (n=101)	41+ (n=103)	Заклад (n=109)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=114)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=237)	
Були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув	26%	34%	21%	21%	22%	33%	24%	27%
Не завжди одягали презерватив до початку сексуального контакту	6%	19%*	7%	8%	7%	18%	8%	12%
Були випадки, коли секс продовжувався після зняття презерватива	14%	11%	9%	2%*	7%	11%	9%	9%
Хоча б один випадок неправильного використання	35%	44%*	26%	25%	25%	43%	30%	34%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Загалом у 36% клієнтів ЖКС, які хоча б раз користувалися презервативами під час сексу з ЖКС протягом останніх 12 місяців, був хоч один випадок неправильного використання – цей показник незначуще відрізняється від показника серед тих, хто завжди користувався презервативами (34%).

Приблизно кожен четвертий (26%) респондент, що хоча б раз користувався презервативом під час сексу з ЖКС протягом останніх 12 місяців, сказав, що були випадки, коли той зісковзнув або порвався. У 14% презерватив не завжди був одягнутий до початку сексуального контакту; стільки ж сказали, що мали випадки, коли секс продовжувався після зняття презерватива (найчастіше це траплялося у респондентів, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулиці/трасі/вокзалі).

Таблиця 2.4.5.2. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув, протягом останніх 12 місяців, коли Ви користувалися презервативами під час сексу з жінкою комерційного сексу» (серед респондентів, які хоча б раз користувалися презервативом при будь-яких контактах з ЖКС)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1727)
	15-24 (n=299)	25-34 (n=657)	35-40 (n=395)	41+ (n=376)	Заклад (n=421)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=529)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=777)	
Були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув	24%	27%	26%	24%	23%	28%	24%	26%
Не завжди одягали презерватив до початку сексуального контакту	18%	15%	10%*	10%*	12%	18%*	9%*	14%
Були випадки, коли секс продовжувався після зняття презерватива	15%	15%	14%	11%	10%*	18%*	12%	14%
Хоча б один випадок неправильного використання	38%	40%	33%	32%	32%	42%*	32%	36%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

2.5. Сексуальні контакти з випадковими партнерами

71% опитаних клієнтів ЖКС протягом останніх 12 місяців мали стосунки з випадковими сексуальними партнерами. Найбільше тих, хто мав таких партнерок протягом останніх 12 місяців, серед респондентів у віці 25-34 роки (75%), а також серед тих, хто знаходить ЖКС або користується їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах (78%).

Середня кількість випадкових сексуальних партнерок, які не отримували гроші за послуги, серед опитаних клієнтів за останні 12 місяців становить близько 4 осіб. Найбільша середня кількість випадкових сексуальних партнерок у клієнтів ЖКС у віці 25-34 роки, найменша – у клієнтів ЖКС старше 41 року.

Таблиця 2.5.1. Розподіл відповідей на запитання: «Скільки було серед Ваших сексуальних партнерок випадкових жінок, яким Ви не сплачували винагороду (гроші або інше), протягом останніх 12 місяців?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
0 партнерок	19%	20%	24%	28%*	21%	23%	22%	22%
1-2 партнерки	27%	24%	30%	30%	30%	29%	22%*	27%
3-4 партнерки	15%	17%	16%	11%*	13%	15%	17%	15%
5-6 партнерок	9%	12%	11%	7%	11%	11%	10%	10%
7-8 партнерок	5%	3%	3%	3%	3%	4%	2%	3%
9-10 партнерок	6%	6%	5%	4%	5%	6%	4%	5%
11 і більше	9%*	9%	2%*	2%*	5%	7%	5%	6%
Відмова від відповіді/ не пам'ятаю	11%	9%*	10%	16%*	12%	5%*	18%*	11%
n	263	591	353	305	382	482	648	1512
Середня кількість випадкових партнерок	4,62	4,99*	3,03*	2,43*	3,52	4,51	3,49	3,99 ¹⁶

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Серед опитаних, які одружені, більша частка тих, хто не мав випадкових сексуальних партнерок протягом останніх 12 місяців.

2.6. Використання презервативів під час випадкового сексу

2.6.1. Останній сексуальний контакт з випадковою партнеркою

Серед тих, у кого були випадкові партнерки, переважна більшість (71%) користувалася презервативом під час останнього сексуального контакту з ними.

Найбільше тих, хто не користувався презервативом під час останнього сексуального контакту з випадковою партнеркою – серед респондентів, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах (25%).

¹⁶ Стандартне відхилення = 7,2 (показник рахувався серед всіх опитаних, які вказали кількість, включно з «0»).

Таблиця 2.6.1.1. Розподіл відповідей на запитання: «Пригадайте Ваш останній сексуальний контакт з випадковою партнеркою, якій Ви не сплачували винагороду, протягом останніх 12 місяців. Чи використовували Ви при цьому презерватив?» (серед усіх респондентів)

Наявність випадкової партнерки	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Була випадкова партнерка (-и)	76%	75%*	71%	59%*	71%	78%*	63%*	71%
Використання презерватива при останньому контакті з випадковою партнеркою								
n	(n=288)	(n=485)	(n=271)	(n=208)	(n=309)	(n=392)	(n=491)	(n=1192)
Так	82%	75%	81%	80%	84%	72%*	87%*	79%
Ні	13%	21%	14%	17%	11%*	25%*	9%*	17%
Важко відповісти	4%	4%	4%	3%	5%	3%	4%	4%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Основною причиною невикористання презерватива під час останнього сексуального контакту з випадковою партнеркою було те, що респонденту не подобається секс з презервативом (46%). 29% не використовували презерватив через те, що його використання знижує чуттєвість. А близько чверті (25%) визначили основною причиною невикористання презерватива з випадковою партнеркою свій стан алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Близько третини (31%) не мали презерватива під рукою.

Таблиця 2.6.1.2. Розподіл відповідей на запитання: «Чому під час останнього сексуального контакту з випадковою партнеркою, якій не сплачували винагороду, Ви не використовували презерватив?» (серед респондентів, які відповіли «ні» на запитання: «Пригадайте Ваш останній сексуальний контакт з випадковою партнеркою, якій Ви не сплачували винагороду, протягом останніх 12 місяців. Чи використовували Ви при цьому презерватив?»)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=176)
	15-24 (n=25**)	25-34 (n=80)	35-40 (n=36**)	41+ (n=35**)	Заклад (n=41**)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=86)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=49**)	
Не подобається з презервативом	38%	51%	46%	36%	45%	50%	25%*	46%
Не було презерватива/не було під рукою	49%	28%	26%	29%	34%	29%	35%	31%
Його використання знижує чуттєвість	40%	23%	41%	23%	24%	36%	4%*	29%
Був у стані алкогольного сп'яніння/під впливом наркотиків	15%	31%	11%	32%	16%	27%	22%	25%
Якось не думав про це	8%	8%	25%*	0%	4%	12%	7%	10%
Я наполягав на тому, щоб не використовувати презерватив	0%	9%	21%*	0%	3%	11%	2%	8%
Я не думав, що це необхідно	16%	5%	17%	3%	12%	8%	6%	8%
Довіряю	2%	5%	8%	7%	9%	5%	5%	5%
Використовували інші контрацептиви	0%	3%	0%	9%	0%	4%	0%	3%
Презерватив коштує занадто дорого	0%	0%	3%	4%	1%	2%	0%	1%
Інше	0%	2%	0%	2%	0%	2%	0%	2%
Важко сказати	5%	2%	0%	2%	0%	0%	11%*	2%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

** Недостатня кількість спостережень для надійного аналізу

2.6.2. Частота використання презерватива при випадковому сексі

Серед тих, хто практикував випадковий секс, більшість (58%) повідомили, що завжди використовували презерватив під час сексуальних контактів з випадковими партнерками. Найбільше таких – серед респондентів, які знаходять ЖКС через Інтернет/телефон/посередників або на вулиці/трасах/вокзалах.

8% ніколи не використовували презерватив під час контактів з випадковими партнерками. Найменше тих, хто ніколи не використовував презерватив під час сексуальних контактів з випадковими партнерками – серед респондентів у віці 15–24 роки.

Таблиця 2.6.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Пригадайте всі Ваші сексуальні контакти з випадковими партнерками за останні 12 місяців. Як часто Ви використовували презерватив?» (серед респондентів, які протягом останніх 12 місяців мали стосунки з випадковими сексуальними партнерками)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1206)
	15-24 (n=229)	25-34 (n=491)	35-40 (n=277)	41+ (n=209)	Заклад (n=308)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=399)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=499)	
Завжди	64%	53%	60%	62%	64%	46%*	74%*	58%
Майже завжди (був хоча б один випадок невикористання)	0%	1%	2%	4%*	1%	2%	1%	2%
Не завжди, але частіше, ніж у половині випадків (>50% випадків)	20%	19%	16%	17%	16%	23%	13%*	18%
У половині випадків (50% випадків)	4%	8%*	2%*	1%*	4%	7%	2%*	5%
Рідше, ніж у половині випадків (<50% випадків)	4%	6%	2%	2%	1%*	7%*	1%*	4%
Ніколи	3%*	7%	11%	12%	9%	9%	6%	8%
Не знаю/не пам'ятаю	6%	5%	6%	1%*	6%	6%	3%*	5%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.6.3. Випадки неправильного використання презервативів під час випадкових контактів

Серед респондентів, які мали сексуальні контакти з випадковими партнерками і завжди використовували при цьому презерватив, хоча б один випадок неправильного використання презерватива був у кожного четвертого (24%) клієнта.

Найчастіше у таких респондентів були випадки, коли презерватив порвався або зісковзнув.

Таблиця 2.6.3.1. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув, протягом останніх 12 місяців, коли Ви користувалися презервативами під час сексу з випадковою партнеркою» (серед респондентів, які завжди користувалися презервативом при контактах з випадковими партнерками)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=724)
	15-24 (n=148)	25-34 (n=284)	35-40 (n=164)	41+ (n=128)	Заклад (n=181)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=182)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=361)	
Були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув	19%	17%	13%	16%	14%	21%	14%	16%
Не завжди одягали презерватив до початку сексуального контакту	10%	8%	6%	6%	6%	11%	5%	8%
Були випадки, коли секс продовжувався після зняття презерватива	11%	9%	10%	6%	8%	11%	8%	9%
Хоча б один випадок неправильного використання	28%	24%	22%	22%	21%	30%	19%	24%

Загалом серед тих, хто мав стосунки з випадковими сексуальними партнерками протягом останніх 12 місяців та хоч раз використовував при цьому презерватив, близько 36% мали хоча б один випадок неправильного використання презерватива. Цей відсоток є значуще вищим у порівнянні з тими, хто завжди використовував презерватив під час сексуальних контактів з випадковими партнерками. Найчастіше у таких респондентів були випадки, коли презерватив порвався або зісковзнув.

Таблиця 2.6.3.2. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув, протягом останніх 12 місяців, коли Ви користувалися презервативами під час сексу з випадковою партнеркою?» (серед респондентів, які хоча б раз користувалися презервативом при контактах з випадковими партнерками)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1097)
	15-24 (n=217)	25-34 (n=453)	35-40 (n=246)	41+ (n=181)	Заклад (n=276)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=358)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=463)	
Були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув	25%	28%	21%	22%	14%*	34%*	16%*	25%
Не завжди одягали презерватив до початку сексуального контакту	16%	18%	13%	12%	11%	23%*	7%*	15%
Були випадки, коли секс продовжувався після зняття презерватива	18%	18%	17%	14%	11%*	24%*	12%*	17%
Хоча б один випадок неправильного використання	38%	39%	35%	32%	26%*	48%*	25%*	36%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.7. Сексуальні контакти з постійними партнерками

Середня кількість постійних партнерок у опитаних клієнтів ЖКС за рік – 1,15 особи. Найменшою є середня кількість постійних партнерок серед клієнтів, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами у різних закладах. Приблизно кожен п'ятий опитаний (20%) сказав, що протягом останніх 12 місяців у нього не було постійних партнерок. Це переважно респонденти у віці 15-24 роки, а також ті, хто знаходить ЖКС або користується їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах.

Найбільше респондентів (69%) мали протягом останніх 12 місяців 1-2 постійні сексуальні партнерки.

Зі збільшенням віку респондентів зменшується частка тих, хто не мав постійних партнерок, та збільшується частка тих, хто мав 1-2 постійні партнерки протягом останніх 12 місяців.

Таблиця 2.7.1. Розподіл відповідей на запитання: «Скільки серед Ваших сексуальних партнерок було постійних, яким Ви не сплачували винагороду (гроші або інше) протягом останніх 12 місяців?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1650)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=524)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=740)	
0 партнерок	27%*	23%	15%*	15%*	22%	24%*	14%*	20%
1-2 партнерки	54%*	66%	76%*	78%*	63%*	68%	72%	69%
3-4 партнерки	5%	4%	3%	2%	2%	3%	4%	3%
5-6 партнерок	1%*	0%	0%	1%*	0%	0%	1%*	0%
7-8 партнерок	1%*	0%	0%	0%	0%	0%	1%*	0%
9-10 партнерок	0%	0%	1%*	0%	0%	0%	0%	0%
11 і більше	3%*	0%*	0%*	0%*	0%*	1%	0%	1%
Відмова від відповіді/ не пам'ятаю	10%*	6%	5%	5%	12%*	2%*	9%*	6%
n	269	627	386	368	386	524	740	1650
Середня кількість постійних партнерок	1,50	1,09	1,09	1,05	0,94*	1,2	1,2	1,15 ¹⁷

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.8. Використання презервативів під час сексуальних контактів з постійною партнеркою

Три чверті опитаних (76%) протягом останніх 12 місяців мали стосунки з постійними сексуальними партнерками. Найбільше тих, у кого не було постійної сексуальної партнерки – серед респондентів у віці 15-24 роки (34%), а також серед клієнтів, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами у закладах (31%).

2.8.1. Останній сексуальний контакт

Серед тих, хто мав постійну сексуальну партнерку, більшість (63%) не користувалися презервативом під час останнього сексуального контакту з нею. Значущо більше таких (у порівнянні з вибіркою в цілому) – серед респондентів у віці 35 років і старше (70-72%).

¹⁷ Стандартне відхилення = 1,7 (показник рахувався серед всіх опитаних, які вказали кількість, включно з «0»).

Таблиця 2.8.1.1. Розподіл відповідей на запитання: «Пригадайте Ваш останній сексуальний контакт з постійною партнеркою, якій Ви не сплачували винагороду, протягом останніх 12 місяців. Чи використовували Ви при цьому презерватив?» (серед усіх респондентів)

Наявність постійної партнерки	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1346)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Була постійна партнерка (-и)	66%*	73%	82%*	85%*	69%*	78%	78%	76%
n	189	500	334	323	307	422	617	1346
Використання презерватива при останньому контакті з постійною партнеркою								
Так	49%*	36%	28%*	26%*	37%	31%	37%	34%
Ні	45%*	62%	70%*	72%*	58%	68%	61%	63%
Важко відповісти	6%*	2%	2%	3%	5%	2%	3%	3%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Найчастіше причинами невикористання презервативів з постійною партнеркою є те, що респонденту не подобається з презервативом (45%), а також зниження чуттєвості при його використанні (32%).

Кожен п'ятий (20%) не вважає за необхідне використання презервативів з постійною партнеркою. Найбільше таких – серед респондентів вікової групи 41 рік і старше (31%). Також кожен п'ятий (18%) вказав на використання інших контрацептивів – найчастіше це були респонденти старше 41 року.

Серед наймолодших респондентів (15-24 роки) частіше причиною невикористання презерватива була його відсутність (15% проти 4% за всією вибіркою). Також ці респонденти частіше вказували на надто високу вартість презерватива (9% проти 2% за всією вибіркою).

Таблиця 2.8.1.2. Розподіл відповідей на запитання: «Чому під час останнього сексуального контакту з постійною партнеркою Ви не використовували презерватив?» (серед респондентів, які відповіли «ні» на запитання: «Пригадайте Ваш останній сексуальний контакт з постійною партнеркою, якій Ви не сплачували винагороду, протягом останніх 12 місяців. Чи використовували Ви при цьому презерватив?»)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=865)
	15-24 (n=80)	25-34 (n=306)	35-40 (n=241)	41+ (n=238)	Заклад (n=188)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=283)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=394)	
Не подобається з презервативом	58%*	42%	49%	40%	42%	50%	39%	45%
Його використання знижує чуттєвість	36%	28%	37%	32%	30%	31%	36%	32%
Я не думав, що це необхідно	9%*	19%	15%	31%*	25%	15%*	24%	20%
Використовували інші контрацептиви	7%*	12%*	23%	24%*	17%	16%	20%	18%
Довіряю	18%	15%	10%	11%	7%*	19%*	8%*	13%
Якось не думав про це	1%*	8%	8%	10%	9%	7%	7%	8%
Не було презерватива/ не було під рукою	15%*	4%	2%	2%	3%	6%	3%	4%
Я наполягав на тому, щоб не використовувати презерватив	4%	4%	3%	6%	4%	4%	4%	4%
Презерватив коштує занадто дорого	9%*	1%	1%	2%	1%	4%	1%	2%
Планували дитину	3%	4%	2%	0%	0%	5%*	0%	2%
Був у стані алкогольного сп'яніння/під впливом наркотиків	2%	2%	1%	0%	2%	2%	1%	1%
Не вважаю, що з дружиною/постійною партнеркою необхідно користуватися презервативом	1%	0%	1%	1%	1%	0%	1%	1%
Інше	22%	24%*	14%	13%	7%*	27%*	11%*	18% ¹⁸
Важко сказати	2%	1%	1%	1%	2%	0%	2%	1%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.8.2. Частота використання презервативів

Серед респондентів, які практикували сексуальні контакти з постійними партнерами, більшість (53%) ніколи не використовували презерватив.

Завжди використовують презерватив з постійними партнерками лише 15% респондентів. Найчастіше це респонденти у віці 15-24 роки.

¹⁸ Респонденти відмовилися уточнити свою відповідь.

Таблиця 2.8.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Пригадайте всі Ваші сексуальні контакти з постійною партнеркою за останні 12 місяців. Як часто Ви використовували презервативи?» (серед респондентів, які протягом останніх 12 місяців мали стосунки з постійними сексуальними партнерками)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=628)
	15-24 (n=189)	25-34 (n=503)	35-40 (n=127)	41 + (n=116)	Заклад (n=158)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=193)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=277)	
Завжди	25%*	13%	13%	13%	21%*	12%	16%	15%
Майже завжди (був хоча б один випадок невикористання)	1%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	1%
Не завжди, але частіше, ніж у половині випадків (>50% випадків)	19%*	14%	6%*	8%	10%	12%	11%	11%
У половині випадків (50% випадків)	12%	10%	8%	7%	5%*	11%	9%	9%
Рідше, ніж у половині випадків (<50% випадків)	11%	6%	8%	5%	7%	6%	8%	7%
Ніколи	27%*	52%	62%*	64%*	49%	55%	52%	53%
Не знаю/не пам'ятаю	5%	4%	2%	4%	6%	3%	3%	3%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

2.8.3. Випадки неправильного використання презервативів

Серед респондентів, які мали стосунки з постійними сексуальними партнерками і завжди користувалися при цьому презервативом, 41% вказали, що у них був хоча б один випадок його неправильного використання. Переважно (у 29% респондентів) траплялися випадки, коли презерватив зісковзнув або порвався.

Таблиця 2.8.3.1. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув, протягом останніх 12 місяців, коли Ви користувалися презервативами під час сексу з постійною партнеркою?» (серед респондентів, які завжди користувалися презервативом при контактах з постійними партнерками)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=197)
	15-24 (n=53)	25-34 (n=70)	35-40 (n=40**)	41 + (n=34**)	Заклад (n=54)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=46**)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=97)	
Були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув	39%	26%	21%	29%	36%	36%	19%	29%
Не завжди одягали презерватив до початку сексуального контакту	9%	12%	9%	5%	6%	15%	6%	9%
Були випадки, коли секс продовжувався після зняття презерватива	28%	19%	19%	13%	16%	29%	16%	20%
Хоча б один випадок неправильного використання	49%	39%	35%	42%	44%	51%	31%	41%

** Недостатня кількість спостережень для надійного аналізу

Загалом серед тих, хто мав контакти з постійними сексуальними партнерками протягом останніх 12 місяців та хоч раз використовував при цьому презерватив, у 56% був хоча б один випадок неправильного використання. Цей показник значущо вищий, ніж серед респондентів, які завжди використовували презерватив при контактах з постійними партнерками.

Найчастіше у таких респондентів були випадки, коли секс продовжувався після зняття презерватива (39%).

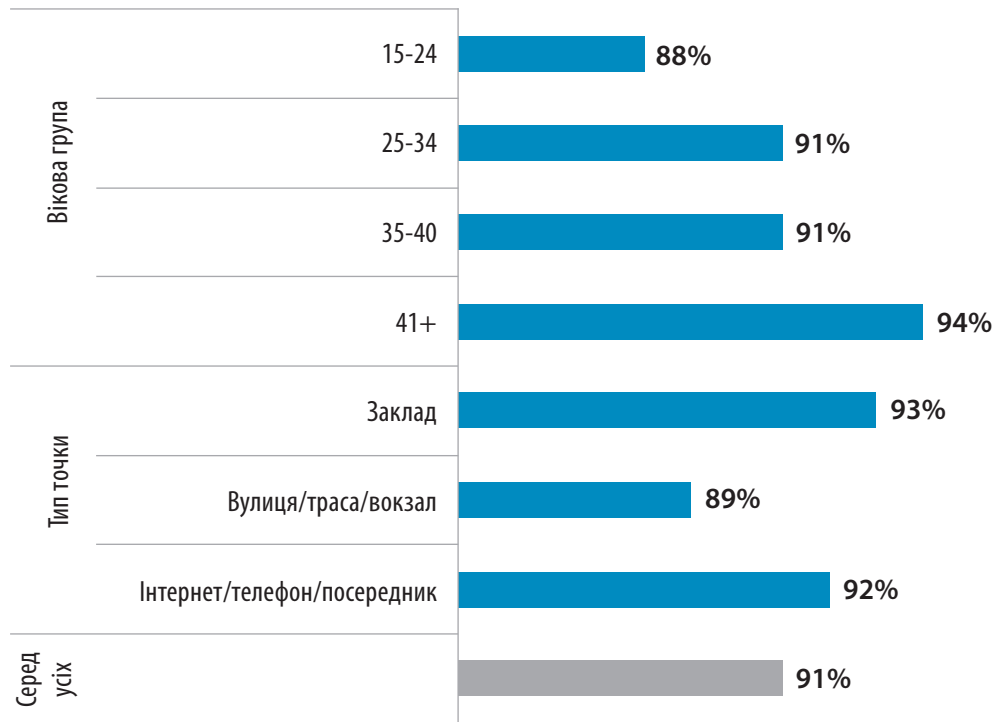
Таблиця 2.8.3.2. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув, протягом останніх 12 місяців, коли Ви користувалися презервативами під час сексу з постійною партнеркою?» (серед респондентів, які хоча б раз користувалися презервативом при контактах з постійними партнерками)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=628)
	15-24 (n=138)	25-34 (n=247)	35-40 (n=127)	41+ (n=116)	Заклад (n=158)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=193)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=277)	
Були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув	37%	30%	27%	29%	30%	37%	25%	31%
Не завжди одягали презерватив до початку сексуального контакту	32%	25%	24%	22%	17%*	36%*	19%*	26%
Були випадки, коли секс продовжувався після зняття презерватива	43%	38%	39%	33%	24%*	48%*	35%	39%
Хоча б один випадок неправильного використання	62%	53%	55%	55%	47%*	67%*	47%*	56%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

2.9. Купівля презервативів та їх отримання від НУО

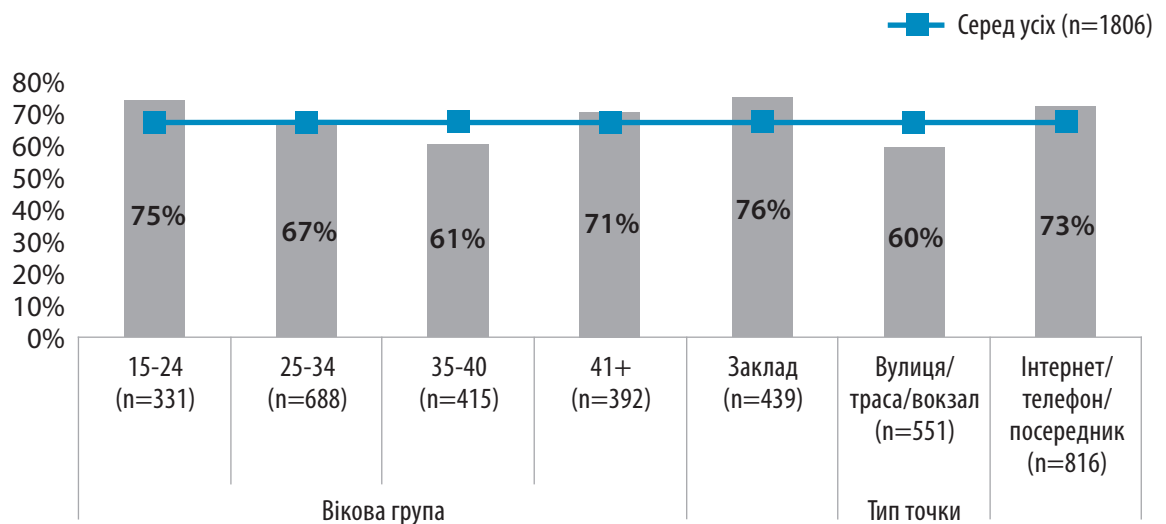
Переважна більшість опитаних клієнтів ЖКС (91%) можуть дозволити собі купувати презервативи завжди, коли їм це потрібно. Найбільше тих, хто вказав на таку можливість – серед опитаних у віці 41 рік і старше.

Для 6% опитаних купівля презерватива є проблематичною.

Діаграма 2.9.1. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, чи можете Ви дозволити собі завжди купувати презервативи, коли Вам це потрібно?» (серед усіх респондентів)

Більшість опитаних (68%) купували для себе презервативи впродовж останніх 30 днів. Найрідше їх купували клієнти, які отримували послуги на вулиці/трасі/вокзалі, та клієнти у віці 35-40 років.

Діаграма 2.9.2. Розподіл відповідей на запитання: «Чи купували Ви презервативи для себе впродовж останніх 30 днів?» (серед усіх респондентів)

Серед тих, хто протягом останніх 30 днів купував презервативи, 94% сказали, що використовували під час останнього сексуального контакту з ЖКС (за період останніх 30 днів). Серед тих, хто не купував презервативи протягом останніх 30 днів, цей показник становить 75%.

Приблизно кожен четвертий опитаний (25%) протягом останніх 12 місяців безкоштовно отримував презервативи через інформаційно-просвітницькі програми або проекти, пункти обміну шприців, консультаційні центри, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, під час акцій тощо.

Таблиця 2.9.1. Розподіл відповідей на запитання: «Чи отримували Ви за останні 12 місяців презервативи безкоштовно (наприклад, через інформаційно-просвітницькі програми або проекти, пункти обміну шприців, консультаційні центри, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, під час акцій тощо)?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/траса/вокзал (n=551)	Інтернет/телефон/посередник (n=816)	
Отримували презервативи за останні 12 місяців	23%	26%	29%*	19%*	21%	34%*	14%*	25%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Найбільше тих, хто отримував презервативи – серед респондентів у Києві (42%), Вінниці (35%), Дніпропетровську (32%) та Львові (30%), найменше – у Харкові (4%), Хмельницькому (11%) та Миколаєві (12%)

Таблиця 2.9.2. Розподіл відповідей на запитання: «Чи отримували Ви за останні 12 місяців презервативи безкоштовно (наприклад, через інформаційно-просвітницькі програми або проекти, пункти обміну шприців, консультаційні центри, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, під час акцій тощо)?» (серед усіх респондентів)

	Місто												Усього
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Отримували презервативи за останні 12 місяців	35%*	32%*	13%*	15%	42%*	19%	30%*	2%*	24%	17%	3%*	10%*	25%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%													

Половина з тих, хто отримував презервативи від різних організацій протягом останніх 12 місяців, мають практику вживання наркотиків.

Серед тих, хто не може дозволити собі купувати презерватив кожного разу, коли це потрібно, близько третини (31%) отримували їх безкоштовно, і, відповідно, близько двох третин (66%) – не отримували протягом останніх 12 місяців.

Обговорення основних результатів

Частота використання презерватива під час останнього сексуального контакту з ЖКС є високою – 89%. В дослідженні 2009 року було отримано приблизно такий самий показник (92%)¹⁹. Водночас цей показник є суттєво нижчим, ніж отриманий за даними дослідження ЖКС (97%)²⁰.

Існує ймовірність того, що частина респондентів у відповідь на запитання про використання презервативів давали соціально прийнятні відповіді. Дане припущення частково підтверджується тим, що з усіх запитань про презервативи при побудові регресійної моделі чинників інфікування ВІЛ (див. розділ 5.4) найбільш значущим виявилось запитання про купівлю презервативів за останні 30 днів – ймовірно, респонденти більш відверто відповідають на запитання про купівлю презервативів, ніж про їхнє використання²¹.

Окрім того, припущення про нещирість респондентів при оцінці використання презервативів непрямым чином підтверджується тим, що близько половини клієнтів ЖКС сказали, що саме вони першими запропонували використати презерватив, і лише 12% вказали на ініціативу ЖКС, тоді як за даними дослідження ЖКС²² 66% ЖКС стверджують, що вони першими пропонували використати презерватив і лише у 5% випадків ініціатива походила від клієнтів. Зрозуміло, що географія даних досліджень є неспівставною, однак різниця у відповідях є настільки разючою, що дає підстави припустити: і ЖКС, і їх клієнти часто дають схвальні відповіді на запитання про використання презерватива, які не відповідають дійсності. Втім, для з'ясування того, кому насправді належить ініціатива, у майбутніх дослідженнях рекомендується виключити питання «використання презерватива було нашим спільним рішенням», адже в будь-якому разі хтось повинен першим зробити відповідну пропозицію.

Також слід враховувати, що найвища частота використання презервативів характерна при вагінальному сексі з ЖКС, тоді як вона знижується у випадках анального сексу (що потенційно є більш небезпечним, ніж вагінальний) і суттєво – орального.

Станом на грудень 2014 року лише 6% клієнтів ЖКС вказали, що не завжди можуть дозволити собі купити презервативи, але з погіршенням економічної ситуації в Україні фінансові бар'єри придбання презервативів могли суттєво зрости.

¹⁹ Відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок, які надають сексуальні послуги за плату, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2009. – 50 с.

²⁰ Відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління: аналіз. звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2013 року» / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Серєда Ю.В. та ін. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 144 с.

²¹ Показник купівлі презерватива за останні 30 днів скорельований з його використанням: серед тих, хто купував презервативи протягом останніх 30 днів, в 4 рази менше тих, хто не використовував презерватив при останньому контакті з ЖКС, ніж серед тих, хто не купував. Те, що показник купівлі презерватива краще передбачає інфікування ВІЛ, ніж показник використання, ймовірно пояснюється тим, що частина респондентів приховала факт невикористання презервативів, але чесно відповіли, що не купують їх.

²² Відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління: аналіз. звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2013 року» / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Серєда Ю.В. та ін. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 144 с.

РОЗДІЛ 3.

ПРАКТИКА ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ ТА НАРКОТИКІВ

3.1. Практика вживання алкоголю

Вживання алкогольних напоїв не є прямим фактором, що спричиняє інфікування ВІЛ, але така практика може розглядатися як другорядний чинник, який впливає на поведінку та може призводити до більш ризикованих сексуальних практик.

6% клієнтів ЖКС протягом останнього місяця вживали алкоголь кожного дня, 39% – щонайменше один раз на тиждень, 37% – рідше одного разу на тиждень, решта не вживали.

Клієнти ЖКС у віці 35–40 років частіше, ніж вибірка в цілому, вживають алкоголь щонайменше один раз на тиждень.

Клієнти ЖКС, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами у різних закладах, частіше, ніж всі респонденти в цілому, вживали алкоголь кожного дня протягом останнього місяця.

Серед клієнтів ЖКС, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, менша частка тих, хто вживає алкогольні напої, в порівнянні із загалом респондентів, що, як ми побачимо далі, нівелюється вживанням наркотиків.

Таблиця 3.1.1. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто протягом останнього місяця (30 днів) Ви вживали алкоголь?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Кожного дня	6%	8%	4%	3%*	8%*	6%	4%	6%
Не рідше одного разу на тиждень	39%	36%	45%*	38%	42%	36%	42%	39%
Рідше одного разу на тиждень	36%	36%	36%	40%	35%	35%	40%	37%
Ніколи	18%	21%	15%	19%	15%	23%*	14%*	19%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

3.2. Практика вживання наркотиків

Кожен четвертий клієнт ЖКС (26%) має досвід вживання наркотичних речовин, 10% вказали на наявність такої практики на тепер.

Клієнти ЖКС у віці від 25 до 34 років частіше, ніж інші, мають досвід вживання наркотиків протягом останнього року, тоді як клієнти старшого віку (41 рік і старше) – значущо рідше.

Клієнти ЖКС, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, частіше вживали наркотики протягом останнього року, ніж клієнти, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на інших точках.

Таблиця 3.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Деякі люди пробують вживати різні наркотики. Чи вживали Ви будь-які види наркотиків (окрім вживання з терапевтичною метою чи за призначенням лікаря) протягом останніх 12 місяців?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Так	28%	34%*	24%	11%*	17%*	36%*	19%*	26%
Вживав раніше, зараз не вживаю	5%*	10%	13%	12%	11%	10%	10%	10%
Ні	64%	55%*	63%	77%*	69%*	54%*	71%*	63%
Важко відповісти	3%*	1%	0%	0%	3%*	0%	1%	1%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

11% клієнтів ЖКС вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього року.

Клієнти ЖКС у віці від 25 до 34 років частіше, ніж клієнти інших вікових груп, вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього року.

Клієнти ЖКС, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулицях/трасах/вокзалах, частіше вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього року, ніж клієнти, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на інших точках.

Таблиця 3.2.2. Розподіл відповідей на запитання: «Деякі люди пробують вживати наркотики, які вводяться за допомогою шприца. Чи вживали Ви наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останніх 12 місяців?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклад (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом за останній рік	4%*	16%*	11%	6%*	3%*	20%*	3%*	11%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Найбільше СІН серед клієнтів ЖКС у Києві: 27% клієнтів ЖКС вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього року (серед всієї вибірки таких 11%). Найменше СІН у Вінниці (0%), Івано-Франківську, Миколаєві та Харкові (по 1%).

Таблиця 3.2.3. Розподіл відповідей на запитання: «Деякі люди пробують вживати наркотики, які вводяться за допомогою шприца. Чи вживали Ви наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останніх 12 місяців?» (серед усіх респондентів)

	Місто												Серед усіх
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом за останній рік	0%*	11%	11%	1%*	27%*	5%	4%*	1%*	3%*	3%	1%*	3%*	11%
Не вживали/важко відповісти**	100%*	89%	89%	99%*	74%*	95%	96%*	99%*	98%*	97%*	99%*	97%*	89%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

** Варіант «Важко відповісти» обрали 5 осіб

Половина клієнтів ЖКС, які є СІН²³, вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього місяця (12% вживали наркотики 1 раз на день або частіше; 5% робили це 3-5 разів на тиждень; 18% – 1-2 рази на тиждень; 16% – рідше одного разу на тиждень).

Загалом 6% опитаних клієнтів ЖКС вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього місяця.

Діаграма 3.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто Ви вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів?» (серед респондентів, які обрали будь-які альтернативи, крім «ні», у запитанні «Чи вживали Ви наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останніх 12 місяців?»), n=130

²³ Тут і далі до категорії СІН належать респонденти, які відповіли «Так» або «Важко відповісти» на питання «Деякі люди пробують вживати наркотики, які вводяться за допомогою шприца. Чи вживали Ви наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останніх 12 місяців?». До клієнтів-СІН належать 130 респондентів (125 респондентів відповіли «так», 5 – «важко сказати»).

Абсолютна більшість клієнтів ЖКС-СІН вказали, що не використовували спільний ін'єкційний інструментарій протягом останнього місяця (96%) та під час останньої ін'єкції (94%).

Більший відсоток тих, хто вживав спільний ін'єкційний інструментарій протягом останньої ін'єкції, у порівнянні з тими, хто так вчиняв протягом останніх 30 днів, пояснюється тим, що у частини респондентів остання ін'єкція, під час якої вони вживали спільний ін'єкційний інструментарій, була раніше, ніж за 30 днів до опитування).

36% клієнтів-СІН мали сексуальні контакти з ЖКС-СІН за останній рік, ще 29% – контакти з ЖКС, що не вживають наркотики. Решта не знають, чи вживала ЖКС, з якою вони мали сексуальні контакти, наркотичні речовини ін'єкційним шляхом.

27% клієнтів-СІН мали сексуальні контакти з випадковими партнерками-СІН протягом останнього року, тоді як більше половини (55%) – таких контактів не мали. Решта не знають, чи вживали їхні випадкові партнерки наркотичні речовини ін'єкційним шляхом.

Більшість клієнтів-СІН (70%) не мали постійних партнерок-СІН за останній рік, лише 15% клієнтів-СІН мали їх з постійними партнерками-СІН. Решта не знають, чи вживали їхні постійні партнерки наркотичні речовини ін'єкційним шляхом.

Обговорення основних результатів

Дослідження серед ЖКС, проведене у 2013 році в 25 містах, виявило, що 6% ЖКС вживали наркотики ін'єкційним шляхом протягом останнього місяця²⁴ – такий самий відсоток виявлено і серед клієнтів ЖКС.

61% тих, хто вживав наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього року, впродовж року мали контакти з ЖКС, що не вживають наркотики, та/або з ЖКС, щодо яких вони не впевнені, чи вживають ті наркотики – це свідчить про велику кількість контактів клієнтів-СІН з ЖКС, які не є СІН.

²⁴ Відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління: аналіт. звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2013 року» / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Середа Ю.В. та ін. – К. : МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 144 с.

РІВЕНЬ ЗНАНЬ КЛІЄНТІВ ЖКС ПРО ВІЛ-ІНФЕКЦІЮ

Серед клієнтів зафіксовано високий рівень знань щодо ін'єкційного та статевого шляхів передачі ВІЛ-інфекції. Натомість, знання щодо вертикальної трансмісії є значно нижчими. Приблизно на такому ж рівні є знання респондентів стосовно того, що ВІЛ не передається через предмети побуту, такі як спільна склянка, басейн, туалет, сауна. Третина респондентів схильна вірити в найпоширеніший міф щодо передачі ВІЛ – «через укуси комарів».

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41 + (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Ризик передачі ВІЛ можна знизити, якщо мати статеві контакти лише з одним вірним неінфікованим партнером	87%	89%	87%	93%*	88%	90%	88%	89%
Людина, яка виглядає здоровою, може бути ВІЛ-інфікованою	83%	79%	82%	81%	77%	84%	80%	81%
ВІЛ-інфекція може передаватися від матері до дитини під час вагітності	75%	74%	76%	79%	70%*	76%	78%	75%
ВІЛ-інфекція може передаватися від матері до дитини при пологах	64%*	74%	79%	80%*	70%	74%	77%	75%
Людина може заразитися ВІЛ через спільне користування з інфікованою людиною туалетом, басейном, сауною	78%	80%	81%	79%	78%	80%	80%	79%
Людина може заразитися ВІЛ, якщо буде пити по черзі з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною	77%	77%	77%	68%*	75%	75%	76%	75%
ВІЛ-інфекцією можна заразитися через укуси комарів	65%	69%	72%	66%	68%	66%	72%	68%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Національний показник знання про шляхи передачі ВІЛ-інфекції розраховано на основі правильних відповідей на усі 5 тверджень:

1. Ризик передачі ВІЛ можна знизити, якщо мати статеві контакти лише з одним вірним неінфікованим партнером.
2. Ризик передачі ВІЛ можна знизити, якщо правильно користуватися презервативом під час кожного сексуального контакту.
3. Людина, яка виглядає здоровою, може мати ВІЛ.
4. Людина може інфікуватися ВІЛ, якщо буде пити по черзі з однієї склянки з ВІЛ-позитивною людиною.
5. Людина може інфікуватися через спільне користування з ВІЛ-позитивною людиною туалетом, басейном, сауною.

Половина опитаних клієнтів ЖКС (51%) поінформовані про можливі шляхи передачі ВІЛ за національним індикатором.

Таблиця 4.1.2. Розподіл відповідей за національним індикатором щодо рівня знання передачі ВІЛ-інфекції (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Рівень знання про ВІЛ-інфекцію	51%	51%	53%	50%	50%	53%	50%	51%

Значущо вищий рівень знання серед респондентів у Полтаві, Івано-Франківську та Вінниці, значущо нижчий – у Запоріжжі, Миколаєві та Хмельницькому.

Таблиця 4.1.3. Розподіл відповідей щодо рівня знання про ВІЛ-інфекцію серед клієнтів ЖКС залежно від міста проведення опитування (серед усіх респондентів).

	Місто												Серед усіх (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Рівень знання про ВІЛ-інфекцію	66%*	53%	42%*	72%*	57%	55%	53%	29%*	52%	73%*	45%	17%*	51%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Значущо нижчий рівень знання про ВІЛ-інфекцію серед жителів Запоріжжя, Миколаєва та Хмельницького зумовлений відставанням за такими твердженнями, що входять до національного показника:

- у **Запоріжжі** значно рідше знають про те, що ризик передачі ВІЛ можна знизити, якщо мати статеві контакти лише з одним вірним неінфікованим партнером (67% порівняно з 89% загалом) та якщо правильно користуватися презервативом під час кожного сексуального контакту (78% порівняно з 92% загалом), а також про те, що людина, яка виглядає здоровою, може мати ВІЛ (50% порівняно з 81% загалом);
- у **Миколаєві** нижчим є рівень поінформованості про неможливість заразитися ВІЛ, якщо пити по черзі з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною (55% порівняно з 76% загалом) чи через спільне користування туалетом, басейном, сауною (64% порівняно з 78% загалом);
- у **Хмельницькому** значущо менше опитаних поінформовані про неможливість заразитися ВІЛ, якщо пити по черзі з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною (34% порівняно з 76% загалом).

Значущих відмінностей у рівні знання шляхів передачі ВІЛ-інфекції залежно від віку клієнтів ЖКС та типу точки, де клієнти користувалися послугами ЖКС, на момент опитування не виявлено.

Обговорення основних результатів

Рівень поінформованості клієнтів ЖКС про можливі шляхи передачі ВІЛ за національним показником у 12 містах становить 51%. Це приблизно відповідає рівню поінформованості ЖКС, який, за результатами дослідження 2013 року, в 25 містах був 54%²⁵. Втім абсолютна більшість клієнтів ЖКС поінформована про можливі шляхи передачі ВІЛ, основні пробіли у знаннях зафіксовані щодо неможливості передачі ВІЛ («Людина може заразитися ВІЛ, якщо буде пити по черзі з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною», «Людина може заразитися ВІЛ через спільне користування з ВІЛ-інфікованою людиною туалетом, басейном, сауною»).

²⁵ Відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління: аналіт. звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2013 року» / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Середа Ю.В. та ін. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 144 с.

РОЗДІЛ 5.

ОЦІНКА РІВНЯ ПОШИРЕНOSTІ ВІЛ ТА ІНШИХ СОЦІАЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ХВОРОБ СЕРЕД КЛІЄНТІВ ЖКС

5.1. Повідомлення про захворювання на туберкульоз, гепатити В і С та ІПСШ

Такі ІПСШ, як генітальний герпес та кандидоз, а також гепатит С, є найпоширенішими серед клієнтів ЖКС – про їх наявність впродовж останнього року повідомили по 4% опитаних; про захворювання на трихомоніаз та гепатит В по 2% опитаних. Про інші ІПСШ та туберкульоз за останні 12 місяців повідомили по 1% респондентів.

Частка тих, у кого за останній рік був діагностований генітальний герпес, є значущо більшою серед клієнтів ЖКС, які отримували послуги за викликом/домовленістю (7%), і значущо меншою – серед тих, хто отримував такі послуги на вулиці/трасі (1%).

Про гепатити С та В найчастіше повідомляли клієнти у віці 25-40 років та ті, які знаходять ЖКС або користуються їхніми послугами на вулиці/трасі/вокзалі.

Що стосується лікування, то переважна більшість опитаних, які мали зазначені захворювання впродовж останнього року, лікувалися у медичних установах та, в деяких випадках, самостійно. Звернення до громадських організацій були епізодичними.

Серед тих, у кого за останні 12 місяців був діагностований туберкульоз, 20 із 22-х проходили лікування – вони всі зверталися до медичних установ.

Щодо лікування різних ІПСШ, то впродовж останнього року:

- майже усі респонденти, які зазначили про кандидоз, проходили лікування (75 із 77), при цьому 48 опитаних звернулися до медичних установ, один – до громадських організацій;
- майже усі опитані, які мали генітальний герпес, лікувалися (64 із 66), з них 52 зверталися до медичних установ;
- усі опитані, у яких був трихомоніаз, лікувалися (36), при цьому 24 з них зверталися до медичних установ, два – до громадських організацій;
- усі респонденти, які мали гонорею (23), лікувалися, 21 з них звертався до медичних установ;
- з 13-ти, хто зазначив про сифіліс, 12 лікувалися – вони всі зверталися до медичних установ.

Таблиця 5.1.1. Розподіл відповідей «так» на запитання: «Чи були у Вас за останні 12 місяців наступні захворювання?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Туберкульоз	0%	2%	1%	0%	%	1%	1%	1%
Гонорея	1%	2%	1%	2%	1%	2%	1%	1%
Генітальний герпес	3%	3%	5%	6%	4%	1%*	7%*	4%
Хламідіоз	1%	2%	1%	1%	2%	1%	1%	1%
Гепатит В	1%	3%*	4%*	1%	1%	4%*	1%	2%
Гепатит С	0%*	11%*	11%*	3%	2%*	14%*	2%*	4%
Сифіліс	0%	1%	1%	1%	%	1%	1%	1%
Трихомоніаз	1%	2%	1%	3%	1%	1%	3%	2%
Кандидоз	3%	5%	6%	5%	5%	4%	6%	4%
Інше	1%	1%	2%*	1%	1%	2%	1%	1%
N	311	688	415	392	439	551	816	1806

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Щодо лікування гепатитів В і С, проходження лікування було менш поширеним, ніж у випадку туберкульозу та ІПСШ. Зокрема, не лікувалися близько половини респондентів з гепатитом С (39 з 76). 35 із 37-ми тих, хто проходив лікування, зверталися до медичних установ. Також 9 з 30-ти опитаних, які зазначили про наявність гепатиту В, не проходили лікування, а з тих, які лікувалися (21 особа), майже всі (19) зверталися до медичних установ.

5.2. Досвід проходження тестування на ВІЛ та постановки на облік у Центрах СНІДу

Переважна більшість опитаних (80%) знає, куди слід звертатися для проходження тесту на ВІЛ. Значущо нижчий рівень обізнаності щодо того, де саме можна зробити тест на ВІЛ, серед респондентів 15-24 років (74% порівняно з 80% за загальною вибіркою).

Таблиця 5.2.1. Розподіл відповідей на запитання: «Чи знаєте Ви, куди слід звертатися, якщо хочете пройти тест на ВІЛ?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Так	74%*	80%	84%	83%	84%	79%	80%	80%
Ні	23%*	18%	15%	13%	10%*	20%	18%	17%
Важко відповісти	4%	2%	2%	4%	6%*	1%	2%	3%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Таблиця 5.2.2. Розподіл відповідей на запитання: «Чи знаєте Ви, куди слід звертатися, якщо хочете пройти тест на ВІЛ?» за містом проведення опитування (серед усіх респондентів)

	Місто												Серед усіх (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Так	87%	91%*	79%	86%	72%*	86%	79%	71%*	87%	91%*	81%	89%	80%
Ні	12%	8%*	12%	14%	28%*	3%*	21%*	16%	11%	7%*	19%	5%*	17%
Важко відповісти	1%	1%*	9%*	0%	1%*	11%*	0%	13%*	2%	3%	0%*	6%	3%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%													

Більше половини опитаних проходили тест на ВІЛ (57%). Таких значущо менше серед респондентів у віці 15-24 роки (49% не проходили тест на ВІЛ порівняно з 41% серед усіх опитаних); значущо більшою є частка тих, хто не пройшов тест на ВІЛ, серед клієнтів ЖКС, які отримували послуги за викликом (45% зазначили, що не проходили тест на ВІЛ, порівняно з 41% серед усіх опитаних).

Таблиця 5.2.3. Розподіл відповідей на запитання: «Я зараз не питаю у Вас про результат, але хочу запитати, чи Ви робили тест на ВІЛ?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Так	48%*	59%	59%	58%	55%	60%	53%	57%
Ні	49%*	39%	39%	39%	43%	37%	45%*	41%
Важко відповісти	3%	2%	2%	3%	3%	3%	2%	2%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Майже чверть опитаних проходили тестування на ВІЛ впродовж 2014 року (23%). Близько однієї п'ятої вибірки проходили тест на ВІЛ до 2012 року (18%), ще 11% респондентів – у 2013 році. Значущо більша частка респондентів у віці 35-40 років має давніші результати тестування на ВІЛ, оскільки пройшла його до 2012 року (25% порівняно з 18% загалом); частка тих, хто проходив тестування до 2012 року, значно менша серед респондентів у віці 15-24 роки (7% порівняно з 18% загалом). Опитані у віці 25-34 роки більшою мірою, ніж усі опитані, проходили тестування у 2013 році (15% та 11% за загальною вибіркою).

Таблиця 5.2.4. Розподіл відповідей на запитання: «Коли останнього разу Ви проходили тест на ВІЛ?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Влітку, восени або в грудні цього (2014) року	18%	18%	14%	15%	13%	19%	16%	16%
З січня по травень включно 2014 року	7%	7%	6%	8%	8%	9%	6%	9%
У минулому (2013) році	8%	15%*	11%	8%	13%	12%	10%	12%
У 2012 році або раніше	7%*	16%	25%*	22%	16%	17%	20%	20%
Не проходив тест на ВІЛ	59%	44%	44%	47%	50%	43%	49%	43%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Кожен четвертий опитаний клієнт ЖКС (24%) протягом останніх 12 місяців проходив тестування на ВІЛ та отримав при цьому результат свого останнього тесту. Клієнти, що знаходили ЖКС через Інтернет/телефон/посередників, рідше за інших проходили тест на ВІЛ впродовж останніх 12 місяців (19%).

Таблиця 5.2.5. Розподіл респондентів, які проходили тестування на ВІЛ протягом останніх 12 місяців та отримали результати свого останнього тесту (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Отримали результат тесту на ВІЛ протягом останніх 12 міс.	26%	25%	22%	24%	27%	27%	19%*	24%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Найбільше тих, хто проходив тестування на ВІЛ протягом останніх 12 місяців та отримав результати свого останнього тесту – у Дніпропетровську (47%) та Одесі (32%). Натомість найменше таких респондентів у Запоріжжі (3%), Миколаєві (7%), Хмельницькому (13%) та Харкові (16%).

Таблиця 5.2.6. Розподіл респондентів, які проходили тестування на ВІЛ протягом останніх 12 місяців та отримали результати свого останнього тесту (серед усіх респондентів)

	Місто												Усього (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Отримали результат тесту протягом останніх 12 міс.	26%	47%*	3%*	27%	27%	31%	27%	7%*	32%*	28%	16%*	13%*	24%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

З тих, хто пройшов тестування на ВІЛ, більше половини зверталися до державної поліклініки/ лікарні (55%), чверть – в кабінет довіри/Центр СНІДу (25%), 10% – у приватну поліклініку/ лікарню.

Державній поліклініці/лікарні віддали перевагу значуще більше респондентів, які знаходили ЖКС через Інтернет/телефон/посередників (64% порівняно з 55% серед усіх). До кабінетів довіри/центрів СНІДу звернулися значущо більше респондентів у віці 35-40 років (32% порівняно з 25% загалом) та клієнтів ЖКС, які отримували послуги на вулиці/ трасі/вокзалі (31% порівняно з 25% загалом). У приватні поліклініки/лікарні більше зверталося тих, хто отримував послуги ЖКС у різних закладах (20% порівняно з 10% серед усіх опитаних). До громадської організації більше зверталися ті респонденти, які отримували послуги ЖКС на вулиці/трасі (15% порівняно з 9% серед усіх). Респонденти у віці 41 рік і старше були більше схильні проходити тестування у медичній лабораторії на кшталт «Діла» чи «Сінево» (15% порівняно з 8% серед усіх).

Таблиця 5.2.7. Розподіл відповідей на запитання: «Чи отримали Ви результат свого останнього тесту?» (серед респондентів, які відповіли «так» на запитання: «Чи Ви робили тест на ВІЛ?»)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=951)
	15-24 (n=126)	25-34 (n=385)	35-40 (n=233)	41+ (n=207)	Заклади (n=222)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=314)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=415)	
Так	91%	95%	96%	99%*	97%	95%	95%	95%
Ні	6%	4%	2%	1%	1%	4%	3%	3%
Очікую результат	2%	1%	0%	0%	0%	1%	0%	1%
Немає відповіді	0%	1%	2%	0%	2%	0%	1%	1%

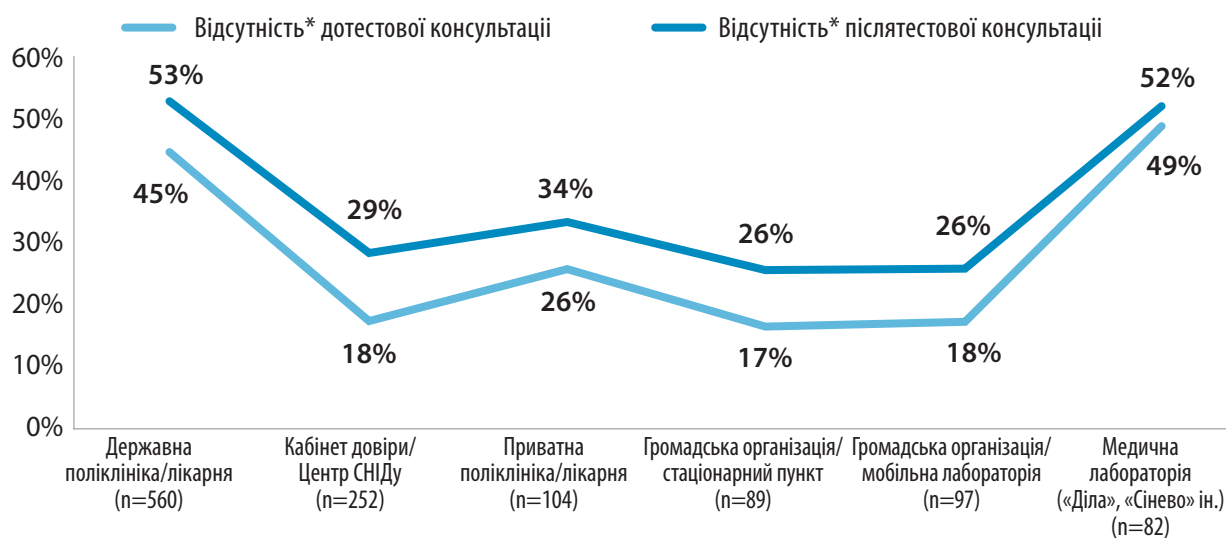
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Таблиця 5.2.8. Розподіл відповідей на запитання: «Де Ви проходили тестування на ВІЛ?» (серед тих респондентів, які відповіли «так» на запитання: «Чи Ви робили тест на ВІЛ?»)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=951)
	15-24 (n=126)	25-34 (n=385)	35-40 (n=233)	41+ (n=207)	Заклади (n=222)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=314)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=415)	
Державна поліклініка/ лікарня	54%	56%	54%	56%	52%	50%	64%*	55%
Кабінет довіри/Центр СНІДу	16%*	24%	32%*	24%	18%*	31%*	19%*	25%
Приватна поліклініка/ лікарня	12%	9%	10%	12%	20%*	8%	7%	10%
Громадська організація	6%	12%	7%	6%	3%*	15%*	3%*	9%
Мобільна лабораторія	7%	11%	9%	10%	13%	11%	5%*	9%
Медична лабораторія («Діла», «Сінево» та ін.)	10%	4%*	7%	15%*	11%	7%	8%	8%
Використовував тест-систему самостійно (купив у аптеці)	0%	1%	0%	1%	0%	1%	0%	1%
Станція переливання крові	3%*	1%	0%	1%	1%	1%	1%	1%
Пенітенціарний заклад	0%	1%	1%	0%	1%	1%	0%	1%
Військкомат	3%*	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%
Інше	5%*	0%	0%	0%	0%	2%	0%	1%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

У 62% випадків тестування проводилося без дотестового консультування та у 54% – без післятестового тестування. Найнижчий рівень проведення дотестового та післятестового консультування зафіксований серед клієнтів, що зверталися за тестуванням у державні поліклініки та медичні лабораторії («Сінево», «Діла»).

Діаграма 5.2.1. Питома вага клієнтів ЖКС, які повідомили про відсутність дотестового та післятестового консультування під час тестування на ВІЛ, %

* До категорії «відсутність» дотестової та післятестової консультації, крім варіанта відповіді «ні» на запитання «Чи була проведена з вами дотестова/післятестова консультація?», віднесений ще і варіант відповіді «не знаю/не пам'ятаю», зважаючи на те, що відсутність ствердної відповіді на це запитання дає всі підстави говорити про погану якість такої консультації та неможливість запам'ятати навіть її наявність.

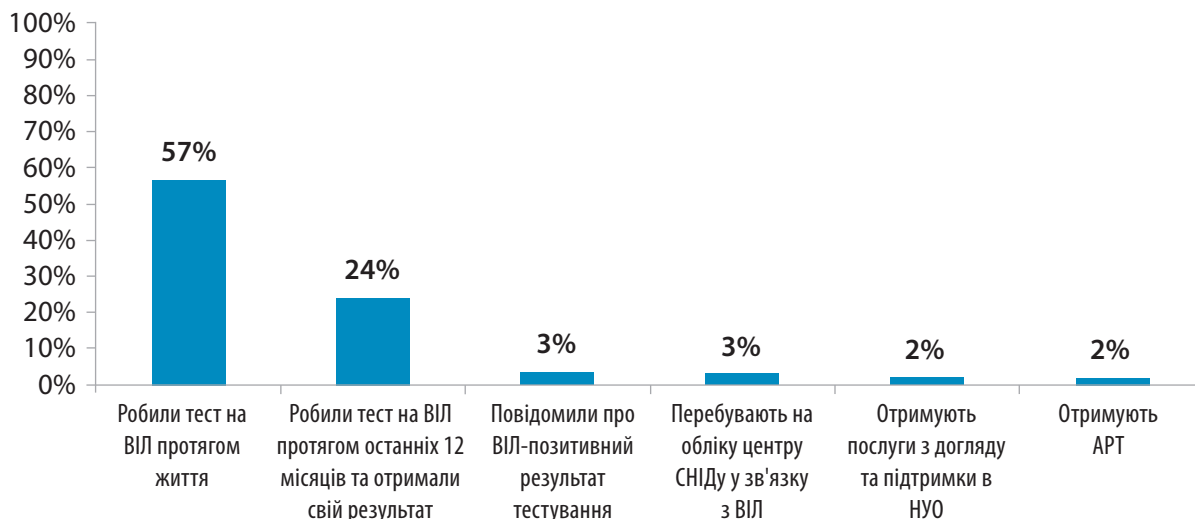
Переважає більшість тих, хто пройшов тест на ВІЛ (75%), погодилися повідомити свій ВІЛ-статус. Дані щодо самодекларації свого ВІЛ-статусу представлені в таблиці.

Таблиця 5.2.9. Розподіл відповідей на запитання: «Якщо так, то який Ваш ВІЛ-статус?»

Серед усіх респондентів	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
ВІЛ-позитивний	0%*	3%	5%	3%	2%	5%	1%*	3%
ВІЛ-негативний	31%*	41%	36%	37%	37%	36%	39%	37%
Не проходив тест на ВІЛ або не бажає розголошувати ВІЛ-статус	69%	55%	59%	60%	61%	59%	60%	60%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Кожен четвертий респондент повідомив, що проходив тестування на ВІЛ та отримав свій результат за останні 12 місяців. Серед загалу клієнтів 3% повідомили про свій ВІЛ-позитивний статус (7% серед клієнтів, що проходили тестування та отримали свій результат (n=758)). Переважає більшість клієнтів, які знають про свій ВІЛ-позитивний статус, офіційно зареєстровані в Центрі СНІДу, користуються послугами з догляду та підтримки та отримують АРВ-препарати.

Діаграма 5.2.2. Представлення процесу доведення до лікування ВІЛ серед клієнтів ЖКС, %

5.3. Поширеність ВІЛ-інфекції

За результатами тестування швидкими комбі-тестами в рамках зв'язаного дослідження виявлено 5% ВІЛ-позитивних результатів. Найбільша частка клієнтів, які отримали ВІЛ-позитивний результат тесту, виявлена серед вікової групи 35-40 років.

Таблиця 5.3.1. Поширеність ВІЛ за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Позитивний	1%*	7%	8%*	3%	3%	7%	5%	5%
Негативний	99%*	93%	92%*	97%	97%	93%	95%	95%
N	311	688	415	392	439	551	816	1806

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Частка тих, у кого виявлено ВІЛ, найвища в Одесі та Києві (11% та 9% відповідно), найнижча – у Вінниці, Луцьку, Львові та Харкові (по 1% у кожному з цих міст). В жодному з міст дослідження не зафіксовано повну відсутність ВІЛ-інфекції серед групи клієнтів ЖКС.

Таблиця 5.3.2. Поширеність ВІЛ за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів)

	Місто												Серед усіх (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
ВІЛ-інфекція	1%	4%	6%	2%	9%*	1%	1%*	3%	11%*	8%	1%*	3%	5%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Поширеність ВІЛ серед клієнтів ЖКС у Києві, Харкові та Івано-Франківську у 2014 році залишилася на тому ж рівні, на якому була у 2009 році, відповідно до результатів тестування на ВІЛ в межах дослідження 2009 року.

Таблиця 5.3.3. Поширеність ВІЛ за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів, показаний відсоток ВІЛ позитивних)

	2009 ²⁶		2014	
	%	N	%	N
Івано-Франківськ	2%	100	2%	100
Київ	9%	100	9%	200
Харків	2%	100	1%	150
Серед усіх	7%	500	5%	1806

За результатами швидких тестів серед клієнтів, які мають практику вживання ін'єкційних наркотиків, виявлено 18% ВІЛ-інфікованих (тоді як серед решти респондентів – 4%).

²⁶ «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок, які надають сексуальні послуги за плату, як компонент епіднагляду за ВІЛ другого покоління. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2009. – 50 с.

Таблиця 5.3.4. Поширеність ВІЛ за результатами швидких тестів, залежно від вживання/невживання наркотиків ін'єкційним шляхом (серед усіх респондентів)

	Вживав ін'єкційні наркотики за останні 12 міс. (n=125)	Не вживав ін'єкційні наркотики за останні 12 міс. (n=1681)	Серед усіх
ВІЛ-інфекція	18%*	4%	5%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%			

5.4. Поширеність гепатиту В

За результатами тестування швидким комбі-тестом на гепатит В інфекцію виявлено у 2% опитаних.

Таблиця 5.4.1. Поширеність гепатиту В за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/траса/вокзал (n=551)	Інтернет/телефон/посередник (n=816)	
Гепатит В	2%	2%	3%	2%	2%	2%	2%	2%

Частка клієнтів ЖКС, у яких виявлено гепатит В, значуще вища за загальний показник у Хмельницькому та Дніпропетровську (8% та 5% відповідно).

Таблиця 5.4.2. Поширеність гепатиту В за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів)

	Місто												Серед усіх (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Гепатит В	2%	5%*	2%	5%	2%	0%	1%	2%	2%	3%	0%	8%*	2%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%													

Не зафіксовано зв'язку між досвідом вживання ін'єкційних наркотиків та результатом швидкого тесту на гепатит В: серед групи клієнтів, які вказали на наявність практики вживання наркотиків ін'єкційним шляхом за останні 12 місяців, поширення гепатиту В – 2%, як і серед інших респондентів, що не мали такої практики.

5.5. Поширеність гепатиту С

За результатами тестування швидким комбі-тестом, 13% респондентів отримали позитивний результат на гепатит С.

Значущо вищою є частка клієнтів з позитивними результатами на гепатит С серед вікової групи 35-40 років та серед тих, кого було рекрутовано до дослідження на вуличних точках ЖКС (по 18%).

Таблиця 5.5.1. Поширеність гепатиту С за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Гепатит С	3%*	16%	18%*	11%	7%*	18%*	9%*	13%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Найвищу частку клієнтів ЖКС з гепатитом С за результатами швидких тестів виявлено у Києві, Запоріжжі та Полтаві (24%, 23% та 17% відповідно), натомість найнижча частка респондентів з гепатитом С у Львові (5%), Луцьку (4%), Івано-Франківську, Вінниці та Харкові (по 3% у кожному з трьох міст).

Таблиця 5.5.2. Поширеність гепатиту С за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів)

	Місто												Серед усіх (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Гепатит С	3%*	12%	23%*	3%*	24%*	4%*	5%*	7%	7%	17%*	3%*	5%	13%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Прогнозованим є тісний зв'язок практики вживання ін'єкційних наркотиків та наявності захворювання на гепатит С. За результатами швидких тестів серед клієнтів, які мають практику вживання ін'єкційних наркотиків, виявлено 47% позитивних результатів на гепатит С, тоді як серед решти респондентів – 9%.

Таблиця 5.5.3. Поширеність гепатиту С за результатами швидких тестів, залежно від вживання/невживання наркотиків ін'єкційним шляхом (серед усіх респондентів)

	Вживав ін'єкційні наркотики за останні 12 міс. (n=125)	Не вживав ін'єкційні наркотики за останні 12 міс. (n=1681)	Серед усіх (n=1806)
Гепатит С	47%*	9%*	13%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%			

5.6. Поширеність сифілісу

Сифіліс, за результатами швидких комбі-тестів, виявлено у 1,8% опитаних, причому серед респондентів у віці 41 рік і старше дана інфекція є удвічі більш поширеною, ніж за загальною вибіркою (4%).

Таблиця 5.6.1. Поширеність сифілісу за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Сифіліс	1%	1%	1%	4%*	2%	1%	2%	2%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%								

Найбільша частка респондентів з позитивними результатами на сифіліс зафіксована серед клієнтів з Одеси (5%).

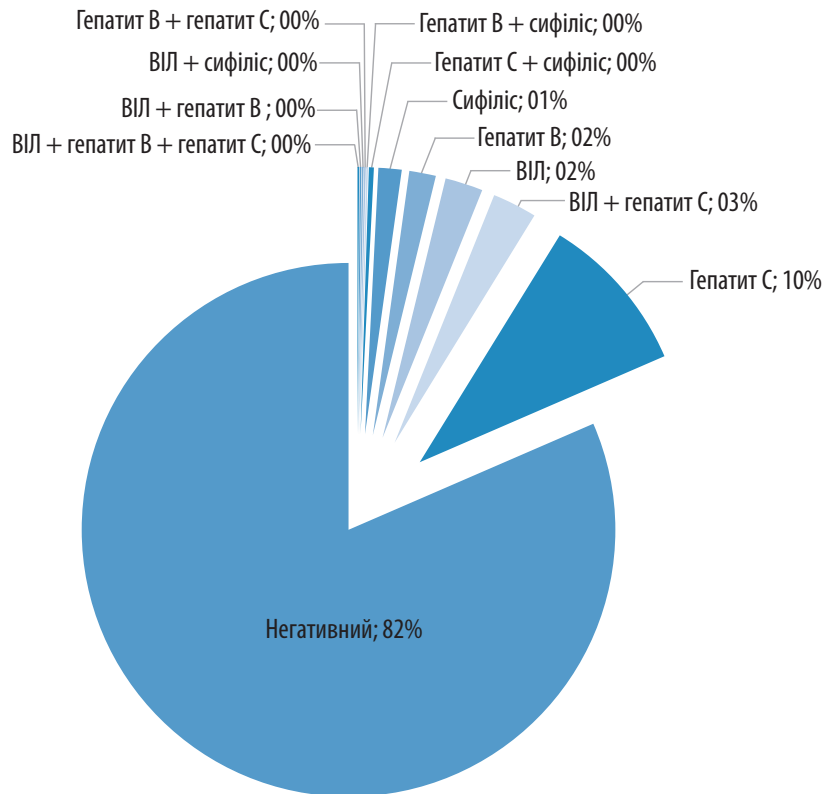
Таблиця 5.6.2. Поширеність сифілісу за результатами швидких тестів (серед усіх респондентів)

	Місто												Серед усіх (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Сифіліс	1%	3%	1%	0%	1%	1%	0%	2%	5%*	3%	3%	0%	2%
* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%													

Швидкі комбі-тести, що використовувалися в рамках дослідження, можуть сигналізувати про наявність сифілісу також в тих випадках, коли пацієнт мав цю інфекцію та пройшов повний курс лікування. Тому показник щодо поширення сифілісу був перерахований серед категорії клієнтів, які в рамках опитування зазначили, що протягом останніх 12 місяців не хворіли на сифіліс. Такий перерахунок не впливає значно на показник поширеності сифілісу: показник знижується з 1,8% до 1,6%.

5.7. Наявність ко-інфекції: ВІЛ, гепатити В і С, сифіліс

Результати тестування швидкими комбі-тестами показали, що переважна більшість клієнтів не мають жодної з інфекцій, які були визначені для тестування (82%). Серед ко-інфекцій найбільш поширеною є ВІЛ+гепатит С – 2,7%. Інші комбінації інфекцій зустрічаються значно рідше (див. діаграму 5.7.1).

Діаграма 5.7.1. Поширення ко-інфекцій за результати зв'язаного дослідження, n=1806, %

5.8. Чинники, що спричиняють інфікування ВІЛ та гепатитом С

Для оцінки чинників ризику, що спричиняють інфікування ВІЛ та гепатитом С, використовувався регресійний аналіз, що дозволяє оцінити зв'язок між соціально-демографічними і поведінковими характеристиками клієнтів ЖКС та ймовірністю мати інфекцію.

Оцінка чинників ризику щодо ВІЛ-інфекції та гепатиту С здійснюється за результатами швидких тестів. Чинники ризику інфікування сифілісом та гепатитом В не аналізувалися через низький рівень проникнення даних інфекцій, за результатами швидких тестів (1% та 3% відповідно).

Обмеженням аналізу є відсутність інформації про часовий період інфікування (тоді як поведінкові характеристики аналізуються за часові періоди 30 днів або 12 місяців до моменту опитування). Ще одним обмеженням аналізу є те, що знання діагнозу може впливати на зміни в ризикованій поведінці: наприклад, респонденти, що знають про свій статус щодо ВІЛ чи гепатиту С, можуть дотримуватися більш безпечної поведінки. Однак опитувальник не містить інформації про час, коли респонденти дізналися про захворювання, до того ж обмеження щодо знання про свій статус ще більше зменшує і без того невелику підвибірку інфікованих респондентів, що негативно вплинуло б на якість аналізу. Тому в контексті даного дослідження оцінка рівня поширеності інфекції без урахування часу інфікування є єдиним можливим підходом.

Регресійний аналіз було здійснено методом бінарної логістичної регресії, де незалежною змінною був рівень інфікування ВІЛ (для першої моделі)/гепатитом С (для другої моделі) за результатом швидких тестів.

Регресійна модель чинників інфікування ВІЛ прогнозує 93% випадків інфікування або неінфікування.

Серед **соціально-демографічних** чинників найбільш значущим є освіта: що вищий рівень освіти має клієнт ЖКС, то нижчі його шанси інфікування ВІЛ. Також клієнти ЖКС з особистим місячним доходом менше 1300 гривень мають суттєво вищі шанси інфікуватися ВІЛ, ніж респонденти з вищим особистим доходом. Шанси інфікуватися ВІЛ також зростають з віком. Вплив роду занять, сімейного стану та постійного проживання у місті є статистично незначущим.

Серед **поведінкових** чинників найбільш значущим є купівля презервативів за останні 30 днів. Примітно, що саме цей чинник виявився найбільш значущим серед усіх показників використання презерватива, що досліджувалися: користування презервативом при останньому контакті з ЖКС, користування презервативом при останньому контакті з усіма типами партнерок (комерційних, випадкових, постійних), випадки невикористання презервативів за останні 12 місяців, випадки неправильного користування презервативами за останні 12 місяців тощо. Показник купівлі презервативів за останні 30 днів скорельований з його використанням: серед тих, хто купував презервативи протягом останніх 30 днів, в 4 рази менше тих, хто не використовував презерватив при останньому контакті з ЖКС, ніж серед тих, хто не купував (див. розділ 2.7). Те, що показник купівлі презервативів краще передбачає інфікування ВІЛ, ніж показник використання, ймовірно, пояснюється тим, що частина респондентів приховали факт невикористання презервативів, але чесно відповіли, що не купують їх.

Також критичними чинниками інфікування ВІЛ є вживання будь-яких наркотиків та випадки сексу з СІН за останні 12 місяців. Вживання ін'єкційних наркотиків за останній рік також є значущим чинником інфікування ВІЛ, але ця змінна в моделі вочевидь витіснялася двома вищезгаданими змінними.

Найнижчі шанси інфікування мають клієнти ЖКС, які були рекрутовані до дослідження у різних закладах. Порівняно з ними клієнти, що знаходять ЖКС і користуються їхніми послугами на вуличних точках або через Інтернет/телефон/посередників, мають вищі шанси інфікування ВІЛ.

Загалом що більшою була кількість контактів з ЖКС протягом 12 місяців, то вищими є шанси інфікування ВІЛ.

Ще одним чинником, який покращує модель, є випадки сексу з ВІЛ-інфікованою ЖКС в ситуації, коли клієнт знав її статус. У випадках сексу з ВІЛ-інфікованими ЖКС підвищуються шанси інфікування ВІЛ.

Рівень знання про шляхи передачі ВІЛ загалом незначно впливає на інфікування ВІЛ, однак можна припустити, що в містах з низьким знанням шляхів передачі ВІЛ цей чинник є значущим (вибірка в містах є недостатньою для надійної перевірки даного припущення).

Наявність ІПСШ впродовж 12 місяців також незначно впливає на інфікування ВІЛ.

Таблиця 5.8.1. Результати логістичної регресії щодо ймовірності отримати позитивний результат тесту на ВІЛ серед клієнтів ЖКС

Чинники		Відношення шансів (95% довірчий інтервал)	p-value
Вік	Метрична шкала	1,04 [1,01; 1,07]	0,017
Освіта	Метрична шкала	0,66 [0,51; 0,84]	0,001
Особистий дохід за останні 20 днів	Менше 1300 гривень	2,42 [1,32; 4,42]	0,004
	Більше 1300 гривень	(реф.)	-
Скільки разів користувалися послугами ЖКС протягом останніх 12 місяців	Метрична шкала	1,34 [1,06; 1,71]	0,015
Яким чином найчастіше знаходили ЖКС протягом останніх 12 місяців	Заклади	(реф.)	-
	Вулиця/траса/вокзал	2,16 [0,92; 5,08]	0,077
	За викликом/домовленістю	3,02 [1,38; 6,59]	0,006
Купували презервативи для себе впродовж останніх 30 днів	Так	0,45 [0,28; 0,73]	0,001
	Ні	(реф.)	-
Був секс з ВІЛ-інфікованою ЖКС і респондент про це знав	Так	1,77 [0,87; 3,63]	0,117
	Ні або Не знаю	(реф.)	-
Вживали будь-які види наркотиків (окрім вживання з терапевтичною метою чи за призначенням лікаря) протягом останніх 12 місяців	Так	2,12 [1,20; 3,75]	0,010
	Вживав раніше	1,69 [0,80; 3,55]	0,168
	Ні	(реф.)	-
Був хоча б один сексуальний контакт з ЖКС, випадковою або постійною партнеркою, які вживають/вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останніх 12 місяців	Так	2,55 [1,28; 5,10]	0,008
	Ні або Не знаю	(реф.)	-

Регресійна модель чинників інфікування гепатитом С прогнозує 87% випадків інфікування або неінфікування.

Серед **соціально-демографічних** чинників найбільш значущим є вік: респонденти у віці 15-24 років мають найнижчі шанси інфікування, а респонденти у віці 35-40 років – найвищі. Що вищий рівень освіти клієнта ЖКС, тим нижчі його шанси інфікуватися гепатитом С. Вплив доходу, роду занять, сімейного стану та постійного проживання у місті є статистично незначущим.

Серед **поведінкових** чинників найбільш значущим, закономірно, є вживання наркотичних речовин ін'єкційним шляхом протягом останніх 12 місяців, що підвищує шанси інфікування в декілька разів.

Як і в моделі чинників інфікування ВІЛ, значущим фактором є купівля презервативів за останні 30 днів – можливо, це свідчить про певний відсоток випадків передачі гепатиту С статевим шляхом, а можливо, купівля презервативів є індикатором меншої схильності до ризикованої поведінки.

На відміну від моделі чинників інфікування ВІЛ, де значущим чинником була кількість контактів з ЖКС, для інфікування гепатитом С значущим чинником є кількість ЖКС, послугами яких користувалися протягом останнього місяця. Знову ж таки, можливо, це свідчить про певний відсоток

випадків передачі гепатиту С статевим шляхом (що більше ЖКС-партнерок, то більшою є ймовірність, що серед них може бути ЖКС-СІН, інфікована гепатитом С), а можливо, кількість ЖКС-партнерок також є індикатором меншої схильності до ризикованої поведінки.

Таблиця 5.8.2. Результати логістичної регресії щодо ймовірності отримати позитивний результат тесту на ВІЛ серед клієнтів ЖКС

Чинники		Відношення шансів (95% довірчий інтервал)	p-value
Вік	15-24 роки	(реф.)	-
	25-34 роки	4,77 [2,34; 9,71]	0,000
	35-40 років	6,47 [3,12; 13,39]	0,000
	41 рік і старше	4,01 [1,87; 8,61]	0,000
Освіта	Метрична шкала	0,74 [0,63; 0,88]	0,000
Кількість ЖКС, послугами яких користувалися протягом останнього місяця	Метрична шкала	1,12 [1,03; 1,22]	0,006
Купували презервативи для себе впродовж останніх 30 днів	Так	0,47 [0,34; 0,65]	0,000
	Ні	(реф.)	-
Вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останніх 12 місяців	Так	6,28 [4,34; 9,10]	0,000
	Ні	(реф.)	-

Обговорення основних результатів

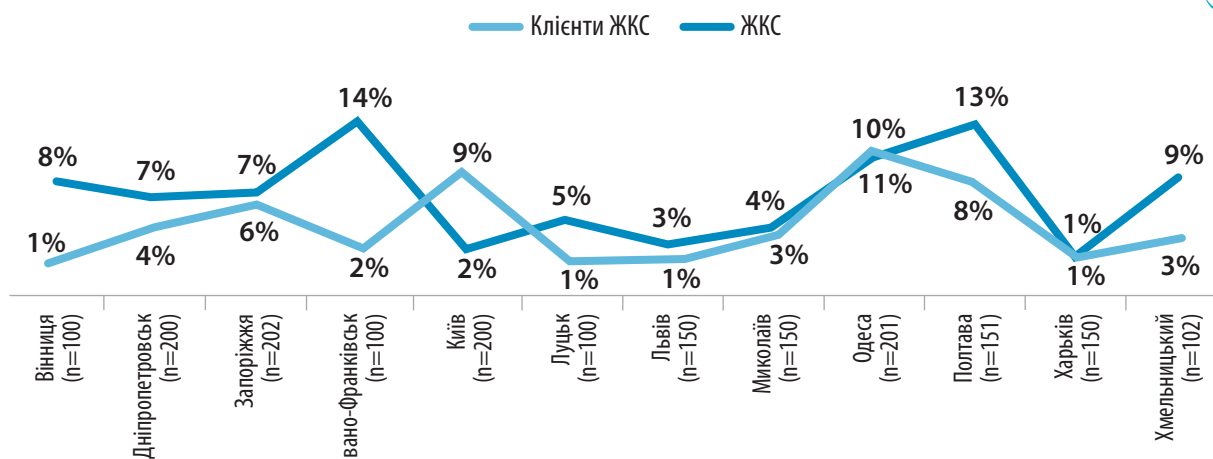
Якщо за даними дослідження 2013 року більшість ЖКС майже в усіх містах проходила тестування на ВІЛ за останні 12 місяців²⁷, то серед клієнтів ЖКС цей показник значно нижчий: хоч раз в житті лише 57% клієнтів ЖКС пройшли тест на ВІЛ та 24% зробили це протягом останніх 12 місяців.

Більше половини клієнтів (55%) серед тих, хто мав досвід тестування на ВІЛ, пройшли його в державних поліклініках або лікарнях. Ці медичні заклади відзначаються і одним із найнижчих рівнів надання дотестового та післятестового консультування, що характерно і для приватних лабораторій, таких як «Сінево» або «Діла». Тому будь-які спроби залучення первинної ланки медицини до сфери протидії та лікування ВІЛ-інфекції мають бути поступовими та вимагати належної якості надання всіх видів послуг.

Аналіз «імпровізованого» каскаду лікування, за результатами дослідження, свідчить про досить високий рівень офіційної реєстрації ВІЛ-позитивних серед протестованих та залучення до програм догляду і підтримки та антиретровірусної терапії.

5% опитаних отримали ВІЛ-позитивний результат швидкого тесту, з них 2% не знали про такий результат до дослідження (не мали досвіду тестування раніше або отримували ВІЛ-негативний результат тесту). Якщо порівнювати рівень інфікування ВІЛ серед ЖКС та їхніх клієнтів, то у всіх містах серед клієнтів він або нижчий, або близький до рівня інфікування серед ЖКС. Єдиним винятком є Київ, де в 2013 році зафіксовано 2% ВІЛ-позитивних ЖКС, а серед клієнтів цей показник становить 9%.

²⁷ Тут і далі відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління: аналіз звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2013 року» / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Середа Ю.В. та ін. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 144 с.

Діаграма А. Порівняння показників поширення ВІЛ серед клієнтів ЖКС та ЖКС, %

Такий високий рівень поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів ЖКС та перевищення в деяких містах навіть рівня поширення ВІЛ серед самих ЖКС може свідчити про актуалізацію епідемії не лише в групах підвищеного ризику щодо ВІЛ-інфікування, а й серед груп-містків.

Київ відзначається високим рівнем вживання наркотиків ін'єкційним шляхом серед клієнтів ЖКС, тому високий рівень інфікування ВІЛ швидше за все пов'язаний з цією практикою. Але в цьому випадку дана група не стає менш небезпечною з точки зору передачі ВІЛ статевим шляхом.

В Одесі рівень інфікування ВІЛ серед групи клієнтів є також вищим у порівнянні з групою ЖКС, але в цьому місті частка клієнтів-СІН не є значною, що може свідчити про передачу ВІЛ саме статевим шляхом.

Звичайно, порівняння поширеності ВІЛ в групі клієнтів ЖКС та самих ЖКС не претендує на високий рівень статистичної достовірності, адже порівняльний аналіз робиться на основі різних досліджень, які не пов'язані в часі, тому представлені дані можуть свідчити лише про наявні тенденції та слугувати для постановки нових гіпотез для подальших більш глибоких та доказових досліджень.

При розрахунку регресійної моделі чинників інфікування ВІЛ бралися до уваги різні показники використання презерватива, але найбільш значущим виявилось питання про їхню купівлю за останні 30 днів. Ті, хто купував презервативи за останні 30 днів, значно частіше їх використовували при останньому контакті з ЖКС, ніж ті, хто не купував – ймовірно, питання про купівлю стало кращим індикатором ризикованої поведінки, ніж питання про їх використання, через більшу відвертість респондентів у відповідях.

Як в 2009, так і в 2014 році найнижчий рівень інфікування ВІЛ було виявлено серед клієнтів ЖКС, які користувалися послугами в різних закладах, щоправда, в 2009 році розбіжності у рівні інфікування клієнтів з різними шляхами пошуку ЖКС не були статистично значущими (можливо, через невеликий обсяг вибірки – 500 осіб). Ймовірно, вищі шанси інфікуватися ВІЛ для клієнтів ЖКС, що отримували послуги на вулиці/трасі/вокзалі, пояснюються насамперед вищим рівнем споживання наркотиків серед цієї категорії, а також нижчим рівнем доходу та освіти, що призводить до ризикованішої поведінки. Вищі шанси інфікуватися ВІЛ для клієнтів ЖКС, що знаходять їх через Інтернет/телефон/посередників, можуть пояснюватися більшою часткою респондентів старшого віку (зі збільшенням віку підвищуються шанси інфікування) та нижчим рівнем охоплення даної категорії профілактичними програмами (зокрема, дана категорія клієнтів ЖКС найрідше отримувала презервативи від НУО).

Серед чотирьох захворювань, що визначалися швидкими тестами, найвищим є рівень інфікування гепатитом С (13%). З тих респондентів, які знали про те, що інфіковані гепатитом С, лише половина проходила лікування – ймовірно, для решти бар'єром стала його висока вартість (для порівняння: з тих респондентів, які знали про інфікування ВІЛ, гепатитом В, туберкульозом та ІПСШ, більшість проходили лікування).

РОЗДІЛ 6.

ОХОПЛЕННЯ ПРОГРАМАМИ ПРОФІЛАКТИКИ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ

Індикатор «охоплення програмами профілактики ВІЛ-інфекції» визначається як частка респондентів, які знають, де можна пройти тестування на ВІЛ, та отримували безкоштовно презервативи протягом останніх 12 місяців. Серед клієнтів ЖКС таких виявилося 22%.

Найвищий рівень охоплення програмами профілактики зафіксований серед респондентів у віковій групі 35-40 років (28%) та серед рекрутованих на вуличних точках ЖКС (31%).

Таблиця 6.1. Розподіл респондентів за індикатором «охоплення профілактичними послугами» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Охоплені профілактичними послугами	18%	23%	28%*	18%	20%	31%*	12%*	22%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

У регіональному розрізі найбільш охопленими профілактичними послугами є клієнти ЖКС в Києві (38%), Вінниці (31%), Дніпропетровську (30%).

Низький рівень охоплення профілактичними послугами спостерігається у Миколаєві (1%), Харкові (3%), Івано-Франківську (10%), Хмельницькому (10%) та Запоріжжі (12%).

Таблиця 6.2. Розподіл респондентів за індикатором «охоплення профілактичними послугами» (серед усіх респондентів)

	Місто												Усього (n=1806)
	Вінниця (n=100)	Дніпропетровськ (n=200)	Запоріжжя (n=202)	Івано-Франківськ (n=100)	Київ (n=200)	Луцьк (n=100)	Львів (n=150)	Миколаїв (n=150)	Одеса (n=201)	Полтава (n=151)	Харків (n=150)	Хмельницький (n=102)	
Охоплені профілактичними закладами	31%*	30%*	12%*	10%*	38%*	17%	28%	1%*	22%	17%	3%*	10%*	22%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

6% респондентів є клієнтами ВІЛ-сервісних організацій (тобто мають картку або код клієнта). Значущо більше клієнтів НУО серед тих, хто отримує послуги ЖКС на вулиці/трасі/вокзалі (9%), і значущо менше – серед тих, хто шукає ЖКС через Інтернет/телефон/посередників (3%).

Таблиця 6.3. Розподіл відповідей на запитання: «Чи є Ви клієнтом якої-небудь громадської організації (маєте картку або індивідуальний код), яка надає послуги з профілактики ВІЛ (роздача презервативів, інформаційних матеріалів, консультації соціальних працівників, психологів, юристів, гігієнічні набори, харчові набори тощо)?» (серед усіх респондентів)

	Вікова група				Тип точки			Серед усіх (n=1806)
	15-24 (n=311)	25-34 (n=688)	35-40 (n=415)	41+ (n=392)	Заклади (n=439)	Вулиця/ траса/ вокзал (n=551)	Інтернет/ телефон/ посередник (n=816)	
Клієнти НУО	0%*	8%	8%	4%	4%	9%*	3%*	6%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Більшість клієнтів НУО є колишніми/теперішніми наркозалежними: зокрема, серед клієнтів НУО 75% вживали або вживають наркотики, тоді як серед тих, хто не є клієнтом НУО, таких тільки 34%. Переважна більшість клієнтів НУО проходила тест на ВІЛ (90%), що є значущо більше за частку тих, хто робив його, серед усіх опитаних (53%).

Таблиця 6.4. Розподіл відповідей на запитання: «Я зараз не питаю у Вас про результат, але хочу запитати, чи Ви робили тест на ВІЛ?» та «Чи є Ви клієнтом якої-небудь громадської організації (маєте картку або індивідуальний код), яка надає послуги з профілактики ВІЛ?» (серед усіх респондентів)

Чи робив тест на ВІЛ	Чи є клієнтом якої-небудь громадської організації, яка надає послуги з профілактики ВІЛ			Серед усіх
	Так (n=67)	Ні (n=1717)	Важко відповісти/ Відмова від відповіді (n=22)	
Так	90%*	55%	65%	53%
Ні	10%	43%	31%	44%
Важко сказати/Не пам'ятаю	0%	3%	4%	3%

* Відмінність від «серед усіх» є статистично значущою з ймовірністю 95%

Питома частка клієнтів ЖКС, які безкоштовно отримували презервативи за останні 12 місяців серед тих, хто користується послугами НУО, значно вища у порівнянні з іншими респондентами: 84% проти 20%.

Обговорення основних результатів

Лише кожен п'ятий клієнт ЖКС охоплений програмами профілактики ВІЛ-інфекції, тоді як серед ЖКС цей показник становить 73%²⁸, що пов'язано з відсутністю цільових програм профілактики для групи клієнтів. Залучення клієнтів ЖКС до програм зменшення шкоди відбувається в рамках програм для споживачів наркотиків, якщо клієнт практикує вживання наркотиків ін'єкційним шляхом, або для груп контактів ЖКС, але таке охоплення є мінімальним через брак людських та фінансових ресурсів. Разом з тим в багатьох містах рівень інфікування ВІЛ серед клієнтів ЖКС близький до рівня інфікування ВІЛ серед ЖКС²⁹, тому важливою є активізація профілактичної роботи з даною групою.

²⁸ Відповідно до звіту «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епідагляду за ВІЛ другого покоління: аналіз. звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2013 року» / Балакірева О.М., Бондар Т.В., Середа Ю.В. та ін. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2014. – 144 с.

²⁹ Там само.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

Соціально-демографічні характеристики клієнтів ЖКС

В рамках дослідження вдалося знайти та рекрутувати для участі в дослідженні клієнтів різних вікових груп, що дозволило проаналізувати поведінкові та епідеміологічні показники окремо для різних за віком клієнтів. Середній вік опитаних клієнтів ЖКС становить 33 роки.

Освітній рівень клієнтів відображає освітню структуру населення в цілому: більше половини клієнтів ЖКС мають базову (23%) або повну (30%) вищу освіту.

Залежно від професійних груп в дослідження були включені: службовці/менеджери (18%), водії таксі та іншого транспорту (13%), підприємці (11%), представники робочих професій (9%), працівники сфери обслуговування та студенти (по 8%); 10% були безробітними на момент участі в дослідженні.

63% клієнтів ЖКС вказали, що не живуть в офіційно зареєстрованому шлюбі.

92% клієнтів ЖКС постійно мешкають у місті проведення дослідження. Серед приїжджих близько половини приїхали у відрядження, по 10% туристів і заробітчан, 8% тих, що приїхали на навчання, 6% переміщених осіб, 3% військовослужбовців.

Сексуальна поведінка

Група клієнтів відзначається раннім початком сексуальних стосунків: 66% клієнтів ЖКС вперше вступили в сексуальні стосунки до 16 років, близько чверті опитаних (24%) мали такий досвід у віці до 14 років. Середній вік першого сексуального контакту серед опитаних клієнтів ЖКС – 16 років.

Досвід першого сексуального контакту з ЖКС відбувався у більшості випадків вже після досягнення повноліття: 28% опитаних почали користуватися послугами ЖКС до 19 років, 53% – у віці 20-29 років. Середній вік початку користування послугами ЖКС серед опитаних – 23 роки.

Показник використання презерватива за самодекларацією клієнтів є досить високим, особливо при останньому сексуальному контакті. Але цей показник є нижчим, ніж за результатами біоповедінкового дослідження серед ЖКС у 2013 році. Така різниця може бути пов'язана з тим, що більшість ЖКС були клієнтами НУО, тому їхній рівень знань про безпечну поведінку є вищим у порівнянні з клієнтами, що могло вплинути на бажання дати «правильні» відповіді під час опитування.

Ініціатива використання презерватива під час останнього контакту з ЖКС, за словами відносної більшості тих, хто його використовував (48%), була їх власною. Трохи більше третини (38%) респондентів сказали, що це було спільним рішенням. За словами 12% опитаних це рішення належало ЖКС.

Серед клієнтів досить поширені сексуальні стосунки з випадковими та постійними сексуальними партнерами, що ще раз підтверджує – цю групу можна вважати «групою-містком».

Вживання алкоголю та наркотичних речовин

6% клієнтів ЖКС протягом останнього місяця вживали алкоголь щодня, 39% – щонайменше один раз на тиждень.

26% клієнтів ЖКС вживали наркотики протягом останнього року, а ще 10% мають досвід споживання у минулому.

11% клієнтів ЖКС вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього року. Майже всі вони стверджують, що не використовували спільний ін'єкційний інструментарій протягом останнього місяця (96%) та під час останньої ін'єкції (94%). 36% з них мали сексуальні контакти з ЖКС-СІН за останній рік, ще 29% мали контакти з ЖКС, що не вживають наркотики (решта не знають, чи вживали ЖКС, з якими вони мали сексуальні контакти, наркотичні речовини ін'єкційним шляхом).

Найбільше клієнтів ЖКС, які вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього року, у Києві (27%), найменше таких у Вінниці (0%), Івано-Франківську, Миколаєві та Харкові (по 1%).

6% клієнтів ЖКС вживали наркотичні речовини ін'єкційним шляхом протягом останнього місяця.

Поширеність ІПСШ та гепатитів за самодекларацією клієнтів

Такі ІПСШ як генітальний герпес та кандидоз, а також гепатит С, є найпоширенішими серед клієнтів ЖКС – про їх наявність впродовж останнього року повідомили по 4% опитаних. Про захворювання впродовж останнього року на трихомоніаз та гепатит В повідомили по 2% опитаних. Про інші ІПСШ та туберкульоз за останні 12 місяців повідомили по 1% респондентів.

Більшість тих, хто повідомив про наявність відповідних захворювань за останні 12 місяців, лікувалися (самостійно або у медичних закладах). Виняток становлять хворі на гепатит С – з них лише половина проходила лікування.

Досвід тестування на ВІЛ

Переважна більшість опитаних (80%) знає, куди слід звертатися для проходження тесту на ВІЛ. Найкраще обізнані щодо місць проведення тестування на ВІЛ респонденти у Дніпропетровську і Полтаві (по 91% у кожному з цих міст). У Києві та Миколаєві рівень обізнаності клієнтів ЖКС щодо місць проведення тестів на ВІЛ є значущо нижчим, ніж серед усіх опитаних (72% та 71% відповідно).

Більше половини опитаних проходили тест на ВІЛ (57%), а 24% проходили тестування впродовж останнього року. Частка опитаних, які відзначили проходження тесту на ВІЛ впродовж останніх 12 місяців, значущо більша, ніж серед усіх опитаних, у Дніпропетровську і Одесі (48% та 31% відповідно). Натомість у Харкові, Миколаєві та Запоріжжі тих, хто підтвердив проходження тесту на ВІЛ впродовж останнього року, значущо менше, ніж за загальною вибіркою (16%, 7% та 3% відповідно).

37% опитаних повідомили про свій ВІЛ-негативний статус, а 3% – про ВІЛ-позитивний статус.

Результати зв'язаного дослідження

Згідно з результатами швидких тестів на ВІЛ, серед усіх опитаних виявлено 5% інфікованих ВІЛ. Таких значущо більше серед респондентів у віці 35-40 років (8%) та значущо менше серед тих, кому 15-24 роки (1%). Частка тих, у кого виявлено ВІЛ, значущо вища, ніж за загальною вибіркою, в Одесі і Києві (11% та 9% відповідно) та значущо нижча у Львові та Харкові (по 1% у кожному з цих міст).

Поширеність ВІЛ серед клієнтів ЖКС у Києві, Харкові та Івано-Франківську в 2014 році залишилася на тому ж рівні, на якому була у 2009 році, відповідно до результатів тестування на ВІЛ в межах дослідження 2009 року.

Згідно регресійної моделі, основними чинниками інфікування ВІЛ є:

- освіта (що вищий рівень освіти має клієнт ЖКС, то нижчі його шанси інфікування);
- особистий дохід (клієнти ЖКС з особистим місячним доходом менше 1300 гривень мають суттєво вищі шанси інфікуватися, аніж клієнти з вищим особистим доходом);
- вік (шанси інфікуватися зростають з віком);
- купівля презервативів за останні 30 днів (респонденти, що купували презервативи, мають нижчі шанси інфікуватися);
- вживання будь-яких наркотиків за останні 12 місяців;
- випадки сексу з СІН за останні 12 місяців;
- тип точки, де користувалися послугами ЖКС (користування послугами ЖКС на вулиці/трасі/вокзалі та користування послугами ЖКС за викликом або домовленістю підвищує шанси інфікування ВІЛ, а користування послугами ЖКС в різних закладах знижує);
- випадки сексу з ВІЛ-інфікованою ЖКС в ситуації, коли клієнт знав про її статус (відповідні випадки підвищують ризик інфікування);
- кількість сексуальних контактів з ЖКС протягом останніх 12 місяців (що більшою була кількість контактів з ЖКС протягом 12 місяців, то вищими є шанси інфікування).

13% усіх опитаних за результатами швидких тестів хворі на **гепатит С**. Значущо більшою є частка хворих серед респондентів у віці 35-40 років (18%) та серед тих, кого було опитано при отриманні послуг ЖКС на вулиці/трасі/вокзалі (18%). Значущо нижчим є рівень поширеності гепатиту С серед опитаних у віці 15-24 роки (3%) та серед тих, хто знаходить ЖКС через Інтернет/телефон/посередників та у різних закладах (9% та 7% відповідно). Значущо більшу частку клієнтів ЖКС з гепатитом С за результатами швидких тестів виявлено у Києві, Запоріжжі та Полтаві (24%, 23% та 17% відповідно), натомість найменша частка респондентів має гепатит С у Львові (5%), Луцьку (4%), Івано-Франківську, Вінниці та Харкові (по 3% у кожному з трьох міст).

Згідно регресійної моделі, основними чинниками інфікування гепатитом С є:

- вік (респонденти у віці 15-24 роки мають найнижчі шанси інфікування, а респонденти у віці 35-40 років – найвищі);
- освіта (що вищий рівень освіти має клієнт ЖКС, то нижчі його шанси інфікування);
- вживання наркотичних речовин ін'єкційним шляхом протягом останніх 12 місяців (підвищує шанси інфікування);
- купівля презервативів за останні 30 днів (респонденти, які купували презервативи, мають нижчі шанси інфікуватися);
- кількість ЖКС, послугами яких користувалися протягом останнього місяця (що більшою є кількість ЖКС, то вищий ризик інфікування).

За результатами швидких тестів на **гепатит В** його виявлено у 2% опитаних. Частка клієнтів ЖКС, у яких виявлено гепатит В, значущо вище за загальний показник у Хмельницькому та Дніпропетровську (8% та 5% відповідно).

Сифіліс, за результатами швидких тестів, виявлено у 2% опитаних, причому серед респондентів у віці 41 рік і старше дана інфекція є удвічі більш поширеною, ніж за загальною вибіркою (4%). За результатами швидких тестів, сифіліс є значущо поширенішим серед клієнтів ЖКС в Одесі (5%).

Охоплення програмами профілактики

22% клієнтів ЖКС охоплені програмами профілактики ВІЛ-інфекції (тобто безкоштовно отримували презервативи за останні 12 місяців та знають, де можна пройти тест на ВІЛ).

У регіональному розрізі найвищий рівень охоплення профілактичними послугами продемонстрували клієнти ЖКС у Києві (38%), Вінниці (31%), Дніпропетровську (30%). Низький рівень охоплення профілактичними послугами спостерігається у Миколаєві (1%), Харкові (3%), Івано-Франківську (10%), Хмельницькому (10%) та Запоріжжі (12%).

6% респондентів є клієнтами ВІЛ-сервісних організацій, з них 75% є колишніми/теперішніми наркозалежними, а близько третини повідомили про свій позитивний ВІЛ-статус.

A series of horizontal lines for writing, spanning the width of the page. The lines are evenly spaced and extend from the left margin to the right margin, providing a guide for text entry.

Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні

МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні»

вул. Ділова (Димитрова) 5, корпус 10А, 9-й поверх, 03680, Київ, Україна

Тел.: (044) 490-5485, Факс: (044) 490-5489

E-mail: office@aidsalliance.org.ua
www.aidsalliance.org.ua
www.facebook.com/AidsAllianceUkraine

